

Tijd voor heldere keuzes

**Advies over ontwerp beroepsprofielen
en (stelsel van) opleidingen tot
accountant adviseur en register auditor**

Inhoudsopgave

1	Aan de opdrachtgevers	4
2	Naar twee beroepsprofielen	6
2.1	Grondslag: Limpergs ‘vertrouwenspersoon van het maatschappelijk verkeer’	6
2.2	Twee beroepen, twee beroepsprofielen	6
2.2.1	<i>De accountant adviseur</i>	<i>7</i>
2.2.2	<i>De register auditor.....</i>	<i>7</i>
2.2.3	<i>De register auditor mét specialisatie.....</i>	<i>8</i>
3	Ontwerpcriteria voor de twee beroepsprofielen	10
3.1	Beschrijf beide beroepen vanuit het model van een T-shaped professional	10
3.2	Maak beroepsprofielen inhoudelijk zo concreet, compleet en tijdloos mogelijk	11
3.3	Hanteer voor elk beroepsprofiel een actieve stijl in de vorm van een narratief in maximaal twee pagina’s	12
3.4	Leer van andere beroepen	12
3.5	Expliciteer de ‘voorbehouden handelingen’ in het beroepsprofiel	13
3.6	Betrek kennis van arbeidsmarkt en onderwijs bij maken beroepsprofielen.....	14
3.7	Houd de vaart erin en de druk erop	14
4	Concept-opzet voor twee beroepsopleidingen die naadloos aansluiten bij beroepsprofielen	15
4.1	Nederland heeft hoogwaardig accountancy- en auditonderwijs, maar.....	15
4.2	Kies voor een goed te hanteren aantal duidelijke kwalificaties in lijn met ieder beroepsprofiel	16
4.3	Stel de kwalificaties op met hulp van onderwijs- en arbeidsmarktexperts	17
4.4	Onderscheid de opleidingstitel van de beroepstitel	18
4.5	Pas de structuur en routing van de opleidingen aan	19
4.6	Zorg voor échte beroepsopleidingen	20
4.6.1	<i>Wat maakt een échte beroepsopleiding?.....</i>	<i>21</i>
4.6.2	<i>Wettelijk kader biedt ruimte.....</i>	<i>22</i>
4.6.3	<i>Toeleidende opleidingen op hogeschool en universiteit naar beroepsopleidingen</i>	<i>23</i>
4.7	Maak de opleidingen aantrekkelijker en studeerbaar	23
4.7.1	<i>Goed doordachte curricula</i>	<i>23</i>
4.7.2	<i>Helder gestructureerde opleidingen.....</i>	<i>24</i>

4.7.3	<i>Adequate toetsing en examinering</i>	24
4.7.4	<i>Passende didactiek</i>	25
4.8	Verbreed de instroom en maak de beroepsopleiding toegankelijker	25
4.9	Vereenvoudig de instroom vanuit buitenland	25
4.10	Maak permanente educatie praktisch relevant en verplicht	26
4.10.1	<i>Maak permanente educatie praktisch relevant</i>	26
4.10.2	<i>Stel permanent tripartiet overleg in over aanbod en toetsing</i>	27
4.10.3	<i>Maak van organisaties in het werkveld leerbiotopen</i>	27
4.10.4	<i>Leren van de medisch specialisten</i>	28
5	Institutionele inbedding van het opleidings- en permanente educatiestelsel	29
5.1	De aanbieders van accountancy en audit-onderwijs	29
5.1.1	<i>Kwalificaties formeel vastgesteld door het ZBO (CEA)</i>	30
5.1.2	<i>Verantwoordelijkheden voor de NBA</i>	30
5.2	Kies voor regulier extern toezicht op onderwijskwaliteit en examinering	31
5.3	Pas taken en naam CEA aan	31
5.4	De RPO vervalt, onderwijs verantwoordelijk voor opleiden in de beroepspraktijk	32
5.5	Zorg voor wettelijke verankering	33
5.6	Bundel krachten in een Federatief Verband Beroepsorganisaties	33
5.7	Toezicht op toelating buitenlandse beroepsgenoten	33
6	Wie doet wat wanneer?	34
	Bijlage 1: Het Nederlands kwalificatieraamwerk NLQF	36
	Bijlage 2: Kwalificaties	38
	Bijlage 3: Voorbeelden van profielen uit andere beroepsgroepen	39
	Bijlage 4: Voorbeeld uitwerking leertaken	46
	Bijlage 5: Vergelijking accountantsopleiding en de opleiding tot medisch specialist	48
	Bijlage 6: Bredere instroom vanuit het buitenland	49
	Bijlage 7: Verklaring omtrent Risicobeheersing (VOR)	50
	Geraadpleegd	51
	Bijeenkomsten	53
	Visies ontvangen namens organisaties of groepen	53
	Visies ontvangen op persoonlijke titel	54
	Bronnen	55
	Dankwoord	60

1 Aan de opdrachtgevers

Begin april 2023 hebben jullie als Kwartiermakers Toekomst Accountancysector en als bestuur en directie van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) ons als Expertgroep gevraagd om een onafhankelijk advies op drie punten:

- een beroepsprofiel voor de accountant dat kan dienen als basis voor herziening van de accountantsopleiding;
- een concept-opzet voor de opleiding die aansluit bij het nieuwe beroepsprofiel, en de opleiding aantrekkelijk en studeerbaar maakt;
- een voorstel voor de institutionele inbedding en regie bij de uitwerking, verdere ontwikkeling en het onderhoud van het stelsel.

In jullie vierde en vijfde voortgangsrapportage als Kwartiermakers krijgt de minister van Financiën het advies om het beroepsprofiel van accountants en (het stelsel van) de accountantsopleiding grondig te herijken. Belangrijke redenen: het curriculum is te overladen, de stringente toepassing van eindtermen staat innovatie in de weg en de omgeving waarin de accountant werkt verandert snel. Ook het NBA-bestuur dringt in het jaarplan 2023 en bij de ledenvergadering in december 2022 aan op 'een fundamentele heroriëntatie', die moet starten vanuit een aangepast beroepsprofiel en leidt tot aanpassingen in het accountancyonderwijs.

De Expertgroep heeft daarop een plan van aanpak gemaakt, dat jullie fiat kreeg. We hebben ronde tafels georganiseerd met stakeholders, deskresearch verricht en visies gevraagd en ontvangen. Er ligt een schat aan ideeën en suggesties die de NBA en andere partijen kunnen meenemen bij de uitwerking van dit advies.

Aanvullend heeft de Expertgroep gesprekken gevoerd met een aantal betrokkenen om het draagvlak voor dit advies te toetsen. Tot slot hebben we relevante literatuur geraadpleegd en bekeken hoe andere beroepsgroepen vergelijkbare vraagstukken oplossen. Waar mogelijk hebben we contact gehad met die beroepsgroepen en personen.

Dat alles heeft geleid tot dit onafhankelijk advies, dat wij met veel genoegen aan jullie aanbieden.

Hiermee kan de komende jaren stapsgewijs gewerkt worden aan de grondige herijking van de opleiding, met als vertrekpunt duidelijke beroepsprofielen, gesteund vanuit een vereenvoudigd stelsel van toezicht.

Het zal niet vanzelf gaan. 'Want tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren.'¹ Wij nodigen iedereen uit over de eigen schaduw heen te stappen en haar of zijn steen hieraan bij te dragen.

Wij danken jullie voor deze eervolle opdracht en het in ons gestelde vertrouwen.

September 2023

Prof. Dr. Edith Hooge

Em. Prof. Dr. Leen Paape RA RO CIA

Drs. Margreeth Kloppenburg, secretaris

¹ Uit: Het Huwelijk, gedicht van Willem Elschot 1882-1960.

2 Naar twee beroepsprofielen

De Expertgroep adviseert om twee beroepen te onderscheiden en hiervoor twee zo concreet, compleet en tijdloos mogelijke beroepsprofielen op te stellen. Ook is het zaak ‘voorbehouden handelingen’ te expliciteren. De NBA krijgt het advies specifieke expertise op het gebied van arbeidsmarkt en beroepsonderwijs in te schakelen om de twee beroepsprofielen uit te werken en deze uiterlijk in het tweede kwartaal van 2024 te laten vaststellen door de leden.

2.1 Grondslag: Limpergs ‘vertrouwenspersoon van het maatschappelijk verkeer’

De grondslag van de twee beroepen die we onderscheiden, is zekerheid toevoegen aan verantwoordingen. Formele goedkeuring voegt waarde toe aan die verantwoordingen, namelijk dat anderen erop kunnen vertrouwen. De beroepsbeoefenaar treedt op als ‘vertrouwenspersoon van het maatschappelijk verkeer’, zoals omschreven door Limperg.² De twee beroepsbeoefenaren die we willen onderscheiden, toetsen normen. Is toetsing nog niet mogelijk, omdat er geen officiële normen bestaan of deze nog in ontwikkeling zijn, dan worden de beroepsbeoefenaren geacht mee te denken over nieuwe normen en standaarden. Ook dit onderscheidde Limperg in zijn Leer.³ Dit laatste is de afgelopen decennia steeds belangrijker geworden: actuele ontwikkelingen vragen om verantwoordingen die niet eenvoudig te normeren zijn. Neem de regelgeving rondom de *Corporate Sustainability Reporting Directive* (CSRD), waarin op het brede terrein van *Environment, Social* en *Governance* (ESG) in de nabije toekomst zekerheid (*assurance*) wordt gevraagd. Tot slot ontlenen de beroepen die wij in dit advies bespreken, hun bestaansrecht aan de behoefte van gebruikers aan onafhankelijke en integere extra ogen om de getrouwheid van gedane beweringen vast te stellen.

2.2 Twee beroepen, twee beroepsprofielen

Kijkend naar de kerntaken, werkgebieden en (internationale) ontwikkelingen én naar de vraag hoe op te leiden voor de toekomst, ziet de Expertgroep twee beroepen, namelijk die van:

- accountant adviseur; en
- register auditor.

Wij adviseren de NBA voor deze twee beroepen twee beroepsprofielen uit te werken.

² Limperg, 1932 en 1933.

³ ‘(...) in de tijdruimten van overgang, waarin nieuwe verkeerseisen ontwikkelen, ontstaat er onzekerheid omtrent de inhoud der functie (...) er is nog geen algemene norm gevormd (...) bij gemis aan een algemene norm wordt thans een sterker beroep op zijn eigen inzicht gedaan dan anders; en de persoonlijkheid van de accountant zal hier dus een grotere rol spelen dan in normale gevallen.’

Gedeeld uitgangspunt is dat de accountant adviseur en de register auditor vertrouwenspersoon zijn in het ‘maatschappelijk verkeer’.⁴ Beiden voegen betrouwbaarheid toe aan de informatie en verantwoordingen van bedrijven, instellingen en organisaties (hierna: organisaties) door bewijs te verzamelen, te verwerken, te analyseren en van een conclusie te voorzien. Ze doen dat elk met unieke expertise, in een werkgebied dat sterk verschilt. Beiden hebben te maken met ontwikkelingen die een eigen beroepsprofiel en opleidingsroute rechtvaardigen. Gebruikers, en breder de maatschappij, zijn gebaat bij een duidelijk onderscheid tussen het beroep van accountant adviseur en register auditor. Zo weet iedereen wat van deze beroepsbeoefenaren kan en mag worden verwacht qua taken, rol, verantwoordelijkheden en legitimiteit van handelen.

De wetgever heeft ervoor gekozen de beroepsuitoefening een wettelijke status te geven. Daarmee rust op de beroepsbeoefenaren een dure en eervolle plicht die verantwoordelijkheid goed in te vullen, en op de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) om dat te bewaken.

2.2.1 De accountant adviseur

De kern van het beroep van accountant adviseur is financiële verantwoordingen helpen opstellen en waar nodig certificeren. Zij of hij staat dicht bij de klant en is diens vertrouwde adviseur. Een klant wendt zich tot de accountant adviseur voor een betrouwbaar en kundig advies. De accountant adviseur helpt het bestuur van de organisatie zich zo goed mogelijk te verantwoorden. Denk aan subsidieverklaringen, niet-wettelijke controles, NOW-verklaringen en fiscale aangiftes. De accountant adviseur stelt jaarrekeningen samen en geeft adviezen over de bedrijfsvoering. Zij of hij kijkt naar risico's, processen, transactiestromen, doelstellingen en verantwoording. Zij of hij past normen toe en kent zekerheid toe aan verantwoordingen van *Less Complex Entities*.⁵ De accountant adviseur heeft basiskennis van wat een register auditor kan en doet, omdat veel mkb-bedrijven in de keten zitten met organisaties van openbaar belang (OOB), die worden gecontroleerd door register auditors. De kernwaarden voor de accountant adviseur zijn integriteit en onafhankelijkheid vanuit betrokkenheid.

2.2.2 De register auditor

De register auditor is ten eerste een financial auditor. Financiële informatie controleren en valideren is van oudsher de kern van dit beroep. Ontwikkelingen zoals *integrated reporting* en de komst van de CSRD verbreden het aandachtsgebied en de gevraagde assurance. Voor de Expertgroep is dit reden om te adviseren dit beroep aan te merken als ‘auditor’ in plaats van ‘accountant’.

⁴ Maatschappelijk verkeer betekent in de accountancy: alle belanghebbenden die een (in)directe relatie hebben met een bedrijf, instelling of organisatie.

⁵ Hiermee lopen we vooruit op de standaard LCE, die nog goedgekeurd moet worden, waarschijnlijk in december 2023. Zie <https://www.iaasb.org/consultations-projects/audits-less-complex-entities>

Een register auditor toetst feiten aan normen, weet wat controleren is en weet bewijs te verzamelen over beweringen. In die methodologie is zij of hij bekwaam. De register auditor geeft een controleverklaring af. In dat werk is *professional judgement* een fundamenteel begrip. Zij of hij maakt inschattingen waarbij het oordeel niet gevrijwaard is van enige mate van onzekerheid. Een register auditor werkt met normenkaders en draagt bij aan de ontwikkeling en vernieuwing ervan in situaties waar deze nog ontbreken. De register auditor beschouwt de context, het businessmodel en de wijze waarop de organisatie werkt. Oftewel: *understanding the business, knowing the client*.

Organisaties zijn niet statisch, ze werken in ketens en de risico's waaraan ze onderhevig zijn, kunnen met de dag veranderen. De NBA,⁶ sommige belanghebbenden zoals commissarissen, en inmiddels ook de Tweede Kamer hebben dan ook de wens een Verklaring omtrent Risicobeheersing (VOR) onderdeel te maken van de verplichte verantwoording van het management. De register auditor dient zich daarover ook een oordeel te vormen.

De register auditor is goed in staat vanuit haar of zijn controlerende rol een inhoudelijk gesprek te voeren met het management en de Raad van Commissarissen (RvC). Zij of hij stelt zich kritisch en onafhankelijk op tegenover de klant of opdrachtgever. In het krachtenveld van vele belanghebbenden is de register auditor vasthoudend en houdt de rug recht. Ook wordt de register auditor geacht belangrijke aandachtspunten in de *managementletter* op te nemen en ziet zij of hij erop toe dat noodzakelijke verbeteringen daadwerkelijk worden gerealiseerd. Integriteit en onafhankelijkheid zijn kernwaarden voor de register auditor.

2.2.3 De register auditor mét specialisatie

Al heel lang is discussie gaande over de noodzaak van specialisaties in het beroep. Daarvoor wordt een aantal redenen aangevoerd.

- Er is steeds meer kennis en kunde noodzakelijk die niet meer 'in dat ene hoofd passen' en die de opleiding te overladen en langdurend maken.
- In de praktijk worden al lang andere deskundigen ingeschakeld zoals IT-auditors, actuarissen, vastgoedexperts, gedragswetenschappers en duurzaamheidsexperts.
- In de opleidingen is een palet aan specialisaties ontstaan. De afgestudeerde specialisten werken vaak in multidisciplinaire teams aan een zogeheten *integrated audit*.
- Het werk is verbreed vanwege ontwikkelingen zoals integrated reporting en de komst van de CSRD.

Ook de ontwikkelingen rond de VOR (zie bijlage 7) zijn hier relevant. Daarvoor zijn speciale kennis en kunde nodig. De VOR gaat ook verder dan alleen de financiële risico's.⁷ In combinatie met de invoering van de CSRD is het werkterrein van de auditor flink vergroot. Specialisaties gaan dan helpen.

⁶ Zie <https://www.nba.nl/siteassets/themas/thema-corporate-governance/corporate-governance-code/nba-reactie-op-voorstel-voor-actualisatie--nederlandse-corporate-governance-code.pdf>

⁷ Bijlage 7 gaat nader in op de VOR.

Hierna noemen we specialisaties die al grotendeels terug te vinden zijn in het werkveld. Een ontwikkeling die doorgaat.

De register auditor (RA) specialiseert zich vanuit de basis van financiële audit verder als:

- *RA Financial auditing*, de traditionele RA als controlerend accountant, waarmee ook de duiding controlerend accountant (CA) zou kunnen worden gebruikt; zij of hij zet de handtekening onder de veelal geïntegreerde jaarrekening en bepaalt daarmee ook de inzet van andere deskundigen;
- *RA IT auditing*, nu de RE (register EDP-auditor);
- *RA Internal/Operational auditing*, nu de RO (register operational auditor);
- *RA Sustainability/Duurzaamheid*, voorheen de milieu-accountant;⁸
- *RA Fiscaliteit*, nu veelal de RB (register belastingadviseur) of FB-fiscalist (federatie belastingadviseur);
- *RA Publieke Organisaties*, nu de overheidsaccountant die geen aparte titel kent;
- *RA Forensic accountant*, bestaat al zonder aparte titel, soms ook met CFE-titel (*Certified Fraud Examiner*).

Wij adviseren voor deze specialisaties een gedeeld kennisdomein, een *Common Body of Knowledge* (CBoK) te definiëren. Een CBoK zorgt voor een gedeeld denk- en werkkader, nodig om integrated audits te kunnen doen. Het is aan de beroepsorganisatie (NBA) en de opleidingsinstituten (universiteiten van Nederland (UNL)) om de CBoK gezamenlijk te definiëren.

⁸ Voor de RA gespecialiseerd in duurzaamheid is er de Stichting voor Milieu-accountancy.

3 Ontwerpcriteria voor de twee beroepsprofielen

De Expertgroep is gevraagd om een aanzet hoe te komen tot toekomstbestendige beroepsprofielen.

Beroepsprofielen dienen drie doeleinden:

- ter legitimatie: wat is de kerntaak (unieke expertise), wat is het werkgebied en wat zijn de ontwikkelingen in het vakgebied;
- om de buitenwereld een beeld te geven van wat het beroep inhoudt;
- als grondstof en raamwerk voor kwalificaties en opleidingen.

Een beroepsprofiel drukt de essentie van het beroep uit. Zo'n profiel gaat idealiter een flinke tijd mee en betreft de belangrijke ontwikkelingen die invloed hebben op de beroepspraktijk. Verder moet duidelijk zijn wat het beroep in kwestie onderscheidt van een ander beroep. We belichten de belangrijkste ontwerpcriteria om tot adequate beroepsprofielen te komen.

3.1 Beschrijf beide beroepen vanuit het model van een T-shaped professional

De Expertgroep ziet zowel de accountant adviseur als de register auditor als een T-shaped professional⁹ en adviseert om dit model te hanteren als grondslag voor het beschrijven van beide professies.

Het horizontale dak van de T staat voor het kunnen plaatsen van het beroep in de maatschappelijke context en voor het samenwerken en afstemmen met andere professionals en instituties. De verticale poot van de T staat voor verdieping en versterking van de eigen professie en specialisatie.

Maatschappelijke context

Voor beide beroepsprofielen betekent dit bijvoorbeeld concrete omschrijvingen hoe de accountant adviseur en de register auditor, indachtig hun specifieke maatschappelijke verantwoordelijkheden, op onafhankelijke basis, kritisch, helder en vanuit overzicht overtuigend met de klant communiceren.

Samenwerken met andere professionals en instituties vanuit eigen specialisme

Voor beide beroepen geldt dat zij de grens van de eigen specifieke discipline of het eigen kennisdomein onderkennen.

⁹ Zie voor het begrip T-shaped professional bijvoorbeeld: Barile, Franco, Nota & Saviano, 2012; Barile, Saviano, & Simone, 2014; Donofrio, Spohrer & Zadeh, 2009.

Zij weten wat zij *niet* kennen en kunnen en wanneer en waarvoor zij bij andere professionals te rade moeten gaan (interprofessioneel samenwerken). Als voorbeeld: de register auditor die een wettelijke controle uitvoert bij een pensioenfonds, baseert zich ook op het werk van een actuaris.

Verdieping en versterking eigen professie en specialisatie

T-shaped professionals hebben diepgaande specialistische kennis, inzicht, expertise en vaardigheden binnen hun – duidelijk afgebakende – discipline en/of kennisdomein.¹⁰ Een register auditor is bijvoorbeeld specialist op het gebied van IT-auditing en brengt die expertise in bij een multidisciplinair team verantwoordelijk voor de geïntegreerde jaarrekening en integrated audit.

3.2 Maak beroepsprofielen inhoudelijk zo concreet, compleet en tijdloos mogelijk

Goede beroepsprofielen maken duidelijk wat de uitoefening van het beroep van register auditor en de accountant adviseur behelst in de dagelijkse praktijk. Dit betekent dat ze zo concreet, compleet en tijdloos mogelijk zijn.

Concreet

Het beroepsprofiel geeft antwoord op vragen als: wat doet een accountant adviseur of register auditor, welke handelingen horen bij deze beroepsbeoefenaar, welke denkwijze, analyse, met welke houding? In wat voor context oefent zij of hij dit beroep uit? Binnen kantoor, in opdracht van de klant, als meerwaarde voor de samenleving, in de fysieke en online wereld? En: op welk opleidingsniveau wordt het beroep uitgeoefend? Welk bekwaamheid en beheersingsniveau vereist het beroep? Dit laatste wordt aangegeven met het Nederlandse kwalificatieraamwerk (NLQF).

Compleet

Uit het beroepsprofiel blijkt wat een accountant adviseur of register auditor kent, kan en welke houding zij of hij aan de dag legt. Het profiel vormt de basis voor opleidingen en voor programma's voor permanente educatie (PE).

Het volgende is daarbij van belang.

- Hanteer de 'ideaal'-vorm (een accountant adviseur of register auditor beheerst ..., heeft overzicht..., doordenkt ..., blijft onafhankelijk, houdt de rug recht, enzovoort).
- Wees zo compleet mogelijk in taken, bevoegdheden, handelen, denken en houding.
- Beschrijf opgaven en vraagstukken waarvoor de accountant adviseur of register auditor zich gesteld ziet.
- Ga in op de vereiste vermogens (denkvermogen, communicatievermogen), weerbaarheid (de rug recht houden) en schets de soorten contexten en omgeving waarin zij of hij werkt.

¹⁰ Deze specialisaties hebben we uitgewerkt in par. 2.2.3.

Tijdloos

Beroepsprofielen moeten zo'n tien jaar meekunnen. Wees dus zo tijdloos mogelijk in omschrijvingen. Het advies aan de NBA is ook om de beroepsprofielen elke tien jaar te herijken en een vergelijkbaar traject als nu te doorlopen en de leden en stakeholders weer nadrukkelijk te betrekken. Beroepen zijn immers niet in beton gegoten. Zo is het volgens de Expertgroep goed denkbaar dat de specialisaties van de auditor in de toekomst aangepast moeten worden, zodat ook register auditors met andere specialisaties dan de RA Financial auditing wettelijke controles kunnen uitvoeren en de gevraagde handtekening kunnen zetten.

3.3 Hanteer voor elk beroepsprofiel een actieve stijl in de vorm van een narratief in maximaal twee pagina's

Een goed geschreven beroepsprofiel biedt de maatschappij een helder en relevant beeld van het beroep. Het geeft inzicht in wat het behelst om een vakbekwame beroepsbeoefenaar te zijn. Inspiratie en beschrijvingen hiervoor staan onder meer in het recente rapport *Stip aan de Horizon* van de NBA en Commissie Eindtermen Accountantsopleiding¹¹

3.4 Leer van andere beroepen

De Expertgroep adviseert de NBA met klem voor het opstellen van beroepsprofielen niet alleen te rade te gaan bij de eigen beroepsgroep, binnen het eigen werkveld en bij opdrachtgevers van accountants en auditors. Kijk ook hoe dit in andere beroepsgroepen gebeurt en leer van de goede voorbeelden. We reiken ter inspiratie vier voorbeelden aan uit andere beroepen.

Narratief

In 2019 heeft de Nationale Politie zes politie-specifieke beroepsprofielen opgesteld voor 2020 tot 2030. Deze profielen beschrijven in de vorm van een narratief systematisch wat de typische kenmerken van het beroep en de aard van beroepsuitoefening zijn, wat de context is waarbinnen de taken worden uitgevoerd en de verantwoordelijkheden gelden, en de belangrijkste ontwikkelingen die invloed hebben op de beroepspraktijk. Zie het voorbeeld van het beroepsprofiel van Rechercheur in bijlage 3-a.

Beschrijvingskader

De Nederlandse Vereniging voor Bachelor Medisch Hulpverleners heeft in juni 2021 een concept-beroepsprofiel opgesteld met daarin een beroepsomschrijving, deskundigheidsgebied en beroepsvereisten. Bijlage 3-b bevat de inhoudsopgave als beschrijvingskader van een beroepsprofiel.

¹¹ NBA/CEA, 2022.

Managen van verwachtingen

In een beroepsprofiel uit Groot-Brittannië voor het beroep van piloot worden na concrete beschrijving van wat een piloot doet en hoe die te werk gaat, de verwachtingen ten aanzien van het beroep gemanaged. Het gaat dan bijvoorbeeld over de werk-privébalans, het relatief grote aandeel mannen in het beroep en het continu studeren, testen en medisch keuren tijdens de loopbaan (zie bijlage 3-c).

Taken

Beroepsprofielen moeten de taken van de beroepsbeoefenaar duidelijk beschrijven. Een goed voorbeeld is de manier waarop het werk van een officier van justitie beschreven is in tien taken (zie bijlage 3-d).

3.5 Expliciteer de ‘voorbehouden handelingen’ in het beroepsprofiel

De beroepen en beroepsprofielen van register auditor en accountant adviseur zijn gebaat bij een helder onderscheid. De expliciete en inhoudelijke omschrijving van ‘voorbehouden handelingen’ leidt tot een scherpere scheiding van bevoegd- en bekwaamheden en vormt een essentieel onderdeel in de beschrijving van de beroepen. Dit laat ook zien aan anderen, belanghebbenden, dat de beroepsbeoefenaar bekwaam is om de voorbehouden handelingen uit te voeren.

De Expertgroep adviseert de wettelijke controle die plaatsvindt onder toezicht van de AFM, voor te behouden aan de register auditor Financial auditing.¹² Daarmee is de in de wet opgenomen duiding ‘externe accountant’ voorbehouden aan de register auditor Financial auditing. Laat bovendien de huidige ‘overige assurance’-opdrachten voortaan vallen onder handelingen voorbehouden aan de accountant adviseur. De accountant adviseur tekent ook vrijwillige controles af, geregeld via verordeningen van de NBA.¹³ Deze duidelijk onderscheiden voorbehouden handelingen komen de afbakening tussen beide beroepen ten goede en creëren meer duidelijkheid in het maatschappelijk verkeer.

De expertgroep stelt voor om de huidige accountant administratieconsulenten die werken in een kantoor met een vergunning van de AFM, de mogelijkheid te bieden via een verkort traject de titel van register auditor Financial auditing te verkrijgen¹⁴ (zie onder ‘Overgangsregeling’ hieronder).

Ook voorbehouden handelingen zijn niet in beton gegoten maar aan veranderingen onderhevig. Zo bestond er vóór de covid-19-pandemie geen NOW-verklaring.

¹² Wettelijke controles als bedoeld in artikel 1, onderdeel p, van de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta).

¹³ Blijft staan dat in principe de register auditor alle voorbehouden handelingen mag doen, zie de Wta en de daarin vermelde domeinen.

¹⁴ Deze mogelijkheid is in het verleden eerder geboden. Zie hiervoor hoofdstuk 11, Camfferman & Qudackers, 2023.

Om die reden adviseren wij de voorbehouden handelingen (anders dan die van de wettelijke controle) te organiseren via verordeningen die de NBA kan opstellen en laten vaststellen door haar leden. Dit laatste vraagt een wettelijk kader dat er nu nog niet is. Hiermee kan de beroepsgroep zelf recht doen aan het feit dat soms meer gespecialiseerde kennis en kunde nodig zijn en een aanvullende (PE-)opleiding vereist is. Voor de nabije toekomst voorziet de Expertgroep bijvoorbeeld dat vanwege de CSRD-richtlijn van de EU, Nederland als lidstaat gaat beslissen of en in hoeverre de gevraagde assurance een voorbehouden handeling wordt voor de register auditor en/of wat de implicaties zijn voor de accountant adviseur.

Overgangsregeling

De Expertgroep is niet blind voor het huidige tekort aan accountants die wettelijke controles mogen aftekenen. We stellen daarom voor een overgangsregeling te hanteren voor degenen die zich kunnen kwalificeren om register auditor Financial auditing te worden. Dit geldt bijvoorbeeld voor de huidige accountant administratieconsulenten die de wettelijke controle uitvoeren onder het dak van een vergunninghoudend kantoor. Zij hebben nu het recht dat te doen en worden bekwaam geacht. De kleine groep accountant administratieconsulenten¹⁵ die straks in lijn met ons advies niet langer wettelijke controles aftekent, krijgt de mogelijkheid via een verkort traject onder de hoede van de NBA alsnog register auditor Financial auditing te worden. De gemaakte vlieguren in de controlepraktijk en de toetsing van hun dossiers door de AFM kunnen worden meegewogen bij de beoordeling. De accountant administratieconsulent oude stijl is straks gerechtigd wettelijke controles af te tekenen, maar dan als register auditor Financial auditing.

Dit geldt ook voor de huidige registeraccountants die het beroep van register auditor Financial auditing zoals de expertgroep voorstelt niet uitoefenen en alle anderen die willen terugkeren naar dit beroep. Het is aan de NBA om hiervoor criteria te ontwerpen.

3.6 Betrek kennis van arbeidsmarkt en onderwijs bij maken beroepsprofielen

De Expertgroep adviseert de NBA om bij het uitwerken van de beroepsprofielen niet alleen een beroep te doen op mensen uit het werkveld, maar ook specifieke expertise te betrekken op het bredere gebied van arbeidsmarkt en (beroeps)onderwijs. Ten eerste om te kunnen profiteren van de kennis en ervaring in andere sectoren en domeinen. Ten tweede als tegenwicht tegen de sterke eigen beroepscultuur om te *rulebased*, gedetailleerd, procesmatig en gekwantificeerd te opereren bij het maken van de beroepsprofielen.

3.7 Houd de vaart erin en de druk erop

De twee beroepsprofielen moeten uiterlijk in het tweede kwartaal van 2024 vastgesteld zijn door de leden van de NBA. Hoe daar te komen, werken we uit in hoofdstuk 6.

¹⁵ Het precieze aantal is nu alleen vast te stellen door de huidige accountant administratieconsulenten die controles aftekenen onder het dak van een van de 234 kantoren in het AFM-register handmatig te tellen. Op basis van een steekproef heeft de Expertgroep de indicatie dat het gaat om een beperkt aantal AA's.

4 Concept-opzet voor twee beroepsopleidingen die naadloos aansluiten bij beroepsprofielen

De huidige opleiding tot accountant in Nederland staat internationaal in hoog aanzien. Toch is de breed gedeelde mening dat een aantal zaken wezenlijk anders moet om toekomstbestendig te blijven. Het advies van de Expertgroep is meerledig. Ontwikkel kwalificaties als richtsnoer voor de beroepsopleiding en (delen van de) permanente educatie, in plaats van te werken met eindtermen zoals nu gebeurt. Maak een helder onderscheid tussen een opleidingstitel en een beroepstitel. Verbreed de instroom en maak de beroepsopleiding eenvoudiger toegankelijk voor andere disciplines en achtergronden. Zorg voor échte beroepsopleidingen door theoretisch en praktijkleren maximaal te integreren. Maak permanente educatie praktisch relevant en stel deze verplicht waar het belang van actuele kennis en vaardigheden groot is. Organiseer tot slot toetsing en examinering buiten het kantoor/organisatie, zodat onafhankelijkheid geborgd is. Geaccrediteerde opleidingsinstituten zijn daartoe goed geëquipeerd.

4.1 Nederland heeft hoogwaardig accountancy- en auditonderwijs, maar...

De Expertgroep wil benadrukken dat het huidige accountancy- en auditonderwijs van goed niveau is en sterke kanten heeft. Maar de toekomstbestendigheid kan beter.

Nederland kent nu een beproefd geheel van bachelor, postbachelor, (pre)master en postmaster accountancy- en auditopleidingen en praktijkopleidingen. De theoretische opleidingen vormen samen met de praktijkopleidingen internationaal een van de zwaarste beroepsopleidingen.¹⁶ Nederlandse accountants en auditors staan in binnen- en buitenland bekend als hoogwaardige professionals en goed opgeleide vakmensen.

Wil het onderwijs mee kunnen in de vaart der volkeren, dan zijn verbeteringen mogelijk en wenselijk. De integratie van de theoretische opleidingen en de praktijkopleiding kan veel beter. De (zij-)instroom en doorstroom naar de opleiding kunnen efficiënter en onnodige drempels kunnen uit de weg geruimd. De opleiding kan 'studeerbaarder' (lees: minder overladen) worden en de permanente educatie mag niet langer vrijblijvend zijn. Er is ook sprake van enige 'padafhankelijkheid': eenmaal een bepaalde weg ingeslagen, is het lastig terug te gaan. Stappen om het hele onderwijs anders in te richten en vorm te geven, zijn op dit moment moeilijk haalbaar door gebrek aan doorzettingsmacht, ingewikkelde *governance* en hoge transactiekosten.

¹⁶Zie hiertoe GADI-rapport, 2020.

De Expertgroep vindt het belangrijk dat het onderwijs op korte termijn op deze aspecten wordt verbeterd en ziet al bemoedigende initiatieven zoals beschreven in het rapport *Stip aan de Horizon*.¹⁷

4.2 Kies voor een goed te hanteren aantal duidelijke kwalificaties in lijn met ieder beroepsprofiel

Beroepsprofielen en kwalificaties vormen de schakel tussen de beroepspraktijk en de opleidingspraktijk op hogescholen en universiteiten. De beroepsprofielen zijn, samen met de kwalificaties die hierop gebaseerd zijn, de ‘vertaling’ van de zogeheten beroepslogica naar de onderwijslogica. Die vertaling is nodig, want de beroepspraktijk kent een andere dynamiek dan de onderwijspraktijk.

*Figuur 1: Beroepsprofielen en kwalificaties in schema*¹⁸

Het werkt dan als volgt. Er komen kwalificaties voor het beroep van accountant adviseur én kwalificaties voor het beroep van register auditor met specialisaties die ook de handelingen voorbehouden aan de beroepen bevatten. Deze kwalificaties vervangen de huidige eindtermen. Wij adviseren kwalificaties op te stellen voor de beroepsopleidingen die de Expertgroep voorstelt, zie paragraaf 4.5, dus voor de hbo-master beroepsopleiding tot accountant adviseur en de wo-postmasterberoepsopleiding tot register auditor met specialisaties. Verder adviseren we kwalificaties op te stellen voor PE-programma's die worden afgesloten met een diploma of certificaat, bijvoorbeeld om specialisaties of voorbehouden handelingen te leren of blijven beheersen, of om bekwaamheden te onderhouden.

De Expertgroep noemt vier redenen om met kwalificaties te gaan werken.

1. Het is staande praktijk in veel ander beroepsonderwijs.
2. Kwalificaties maken het mogelijk de bekwaamheid van de beoefenaars van beide beroepen te beschrijven: wat moeten de beroepsbeoefenaren beheersen, dus de expertise, *knowhow*, het begrip, inzicht en waarnemings- en (normatief) oordeelsvermogen om het beroep goed te kunnen uitoefenen.
3. Kwalificaties maken het beter mogelijk theorie en praktijk te verenigen. Oftewel: integreren van kennis, begrip en inzicht enerzijds en handelen anderzijds.

¹⁷ NBA/CEA, 2022.

¹⁸ De Nationale Politie, 2019.

4. Integratie van theorie en praktijk in kwalificaties vormt een leidraad voor opleidingsteams op hogescholen en universiteiten om theoretische en praktijkvorming geïntegreerd aan te bieden op de hogeschool of universiteit én in de beroepspraktijk van kantoor/organisatie.

Wat moet *wel* worden opgenomen in de kwalificaties?

- Diploma- of certificaat-eisen die uitdrukken waaraan de student precies moet voldoen, wat zij of hij moet beheersen om het diploma of certificaat te kunnen behalen.
- Kennis, vaardigheden en beroepshouding voor een beginnend beroepsbeoefenaar en voor een ervaren beroepsbeoefenaar.
- Het onderscheid tussen *essentiële* kennis, vaardigheden en houding (dit zijn noodzakelijke-maar-niet-voldoende voorwaarden om het beroep te kunnen uitoefenen; denk aan wiskunde, schrijf- en uitdrukkingsvaardigheden, integriteit) en *vakkennis*, -vaardigheden en beroepshouding.
- Leeruitkomsten op NLQF-niveau.¹⁹

Wat moet *niet* worden opgenomen in de kwalificaties?

- De omvang van opleidingen en PE-programma's in jaren of studiebelastingsuren. Hogescholen en universiteiten bepalen deze omvang zelf bij het curriculumontwerp, rekening houdend met wat daarover staat in Europese richtlijnen en Nederlandse wet- en regelgeving.
- Instroomeisen. Ook hiervoor geldt dat het aan hogescholen en universiteiten is instroomeisen te bepalen, in onderling overleg. De expertgroep wil benadrukken dat dit moet gebeuren vanuit principes van ruime toegankelijkheid, zonder onnodige drempels, en doorlopende leerlijnen, zonder dubbelingen of hiaten.
- Allerlei andere bepalingen en voorwaarden ten aanzien van onderwijsinhoud en -processen. Deze liggen bij de hogescholen en universiteiten, die daarvoor het best geëquipeerd zijn.

4.3 Stel de kwalificaties op met hulp van onderwijs- en arbeidsmarktexperts

De Expertgroep adviseert de NBA, hogescholen en universiteiten om gezamenlijk kwalificaties op te (laten) stellen als richtlijn voor het vormgeven van de beroepsopleidingen en permanente educatie op basis van de twee beroepsprofielen. Ze kunnen daartoe een werkgroep instellen met docenten en onderwijsdirecteuren/opleidingsmanagers van hogescholen en universiteiten en praktiserende accountants (onder wie Young Profs/boards). Zij stellen gezamenlijk de kwalificaties op, onder leiding en met hulp van algemene onderwijs- en arbeidsmarktexperts die vaardig en ervaren zijn in het uitwerken van kwalificaties.

¹⁹ Het Nederlands kwalificatieraamwerk NLQF geeft duidelijkheid en zekerheid over het niveau van diploma's. Zie ook bijlage 1.

4.4 Onderscheid de opleidingstitel van de beroepstitel

De Expertgroep adviseert een helder onderscheid te maken tussen opleidingstitels en beroepstitels. De beroepstitel drukt uit dat iemand het beroep praktiseert en onderhoudt (zie ook paragraaf 4.10 van dit advies over permanente educatie).

De beroepstitel is geen rustig bezit.²⁰ De NBA kan nu al op grond van een definitieve tuchtrechtelijke uitspraak, bij faillissement, surséance of wanbetaling van contributie, de titel van een beroepsbeoefenaar doorhalen. In ons voorstel kan de NBA dit ook als de beroepsbeoefenaar de bekwaamheidsvereisten die horen bij de titel niet bijhoudt. We benadrukken dat de NBA als beroepsorganisatie deze verantwoordelijkheid ook echt moet waarmaken, omdat de wetgever, politiek en maatschappij erop moeten kunnen rekenen dat iemand die de beroepstitel draagt, het beroep ook echt uitoefent en hiertoe bekwaam is. Praktiseert iemand het beroep van accountant adviseur of register auditor niet meer, dan behoudt diegene wel de opleidingstitel maar niet de beroepstitel. In het register van de NBA is te zien wie waartoe gekwalificeerd is en wie niet.

Opgeteld leidt dit voor beide beroepen tot opleidings- en beroepstitels met bijbehorende NLQF-kwalificaties.

De opleiding tot accountant adviseur:

Hbo Bachelor Accounting (BA)

Opleidingstitel: BA

NLQF-niveau: 6

Beroepsopleiding hbo Master Accounting

Opleidingstitel: MA Professional Master of Accounting

NLQF-niveau: 7

Beroepstitel: accountant adviseur (AA)

De opleiding tot register auditor mét specialisatie:

Wo Bachelor Auditing (BA)

Opleidingstitel: BA

NLQF-niveau: 6

Wo Master of Science Auditing

Opleidingstitel: MSc

NLQF-niveau: 7

²⁰ Internationaal is er een grote variatie in titels en beroepsaanduidingen met of zonder certificeringsbevoegdheid.

Beroepsopleiding Post Universitair Master Auditing

Opleidingstitel: MSc²¹

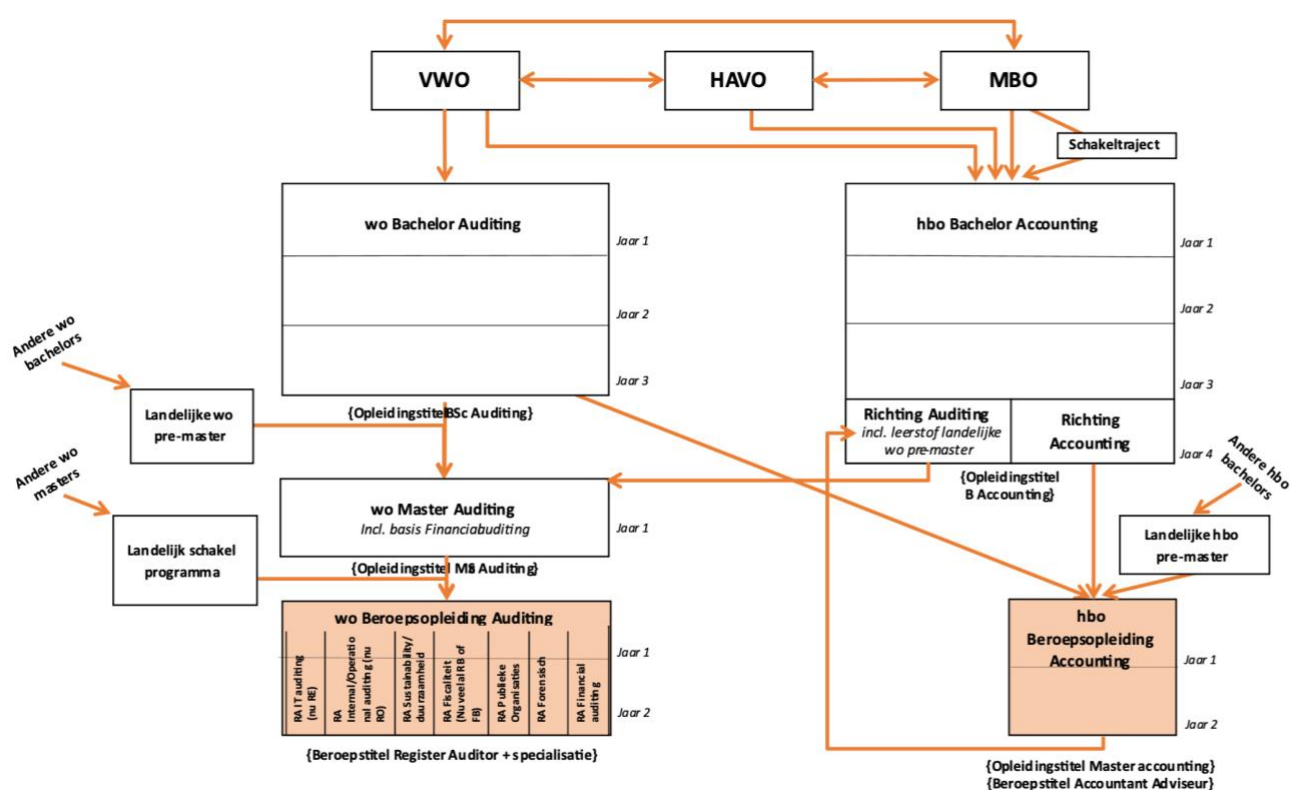
Beroepstitel: register auditor (RA), inclusief toevoeging specialisatie als aantekening in het register

NLQF-niveau: 7

4.5 Pas de structuur en routing van de opleidingen aan

De Expertgroep stelt veranderingen voor in de structuur en routing van de opleidingen, zie hiervoor de Student journey in Figuur 2.

Figuur 2: Student journey

In deze nieuwe structuur (zie figuur 2) zijn twee rechtstreekse routes mogelijk. De eerste is de route van de hbo-student die in totaal 4 + 2 jaar onderweg is naar de beroepstitel accountant adviseur. De tweede is die van de wo-student die 3 + 1 + 2 jaar onderweg is naar de beroepstitel register auditor mét specialisatie²².

²¹ Als er sprake is van een executive masterprogramma, mag daarnaast ook de executive mastertitel gevoerd worden, bijvoorbeeld EMIA, Executive MSc of Internal Auditing.

²² Dit is nominale studieduur, in het geval van duaal opleiden duurt het langer.

Daarbovenop biedt de nieuwe structuur die de Expertgroep voorstelt volop mogelijkheid om zijwaarts in- en door te stromen in de bachelor- en masteropleidingen én in de beroepsopleidingen, al dan niet via landelijke pre-masters en schakelprogramma's die de Expertgroep voorstelt. De diagonale en horizontale pijlen in figuur 2 geven daar uitdrukking aan.

In de student journey in figuur 2 is ook te zien dat het vierde jaar van de hbo bachelor Accounting een belangrijk schakelmoment vormt in de nieuwe opleidingsstructuur die de Expertgroep voorstelt. Een hbo student met interesse in auditing-vak kan in het laatste jaar van de hbo bachelor Accounting kiezen voor de richting Auditing. De richting Auditing bevat ook de leerstof van de landelijk pre-master naar de wo Master Auditing, zodat de student vervolgens direct in de wo Master Auditing kan instromen, en daarna haar of zijn route nog kan vervolgen in de wo Beroepsopleiding Auditing.

De student journey in figuur 2 laat verder zien dat studenten in het eerste jaar van de wo Beroepsopleiding Auditing volop gelegenheid hebben om te proeven aan de specialisaties van het beroep van register auditor, om vervolgens een keuze te maken. Wil een student meerdere specialisaties verwerven, dan kan dat ook, via (minimaal) een jaar extra (parttime-) opleiding. We merken op dat als in de toekomst register auditors met een andere specialisatie dan Financial Auditing ook hun handtekening onder de geïntegreerde jaarrekening mogen zetten, dat moet leiden tot vergelijkbare vereisten als bij de register auditor Financial auditing waar vervolgens de wo Beroepsopleiding Auditing voor die specialisaties moet worden aangepast.

In de student journey in figuur 2 hebben we ook vermeld dat de eenjarige wo master Auditing de basis van het vak Financial Auditing dient te bevatten. De reden hiervoor is dat dit impliceert dat in de wo master Auditing studenten ook al moeten worden opgeleid in de beroepspraktijk van Financial Auditing. De Expertgroep ziet hierin de oplossing om te voldoen aan de eis van de EU-SAD-richtlijn van een driejarige praktijkopleiding voor studenten die daadwerkelijk wettelijk controleur willen worden. Want in de structuur zoals we die hier voorstellen, is de student die vervolgens naar de wo Beroepsopleiding Auditing richting RA Financial auditing gaat, dan bij elkaar opgeteld drie jaar opgeleid in de beroepspraktijk van Financial Auditing.

4.6 Zorg voor échte beroepsopleidingen

De Expertgroep adviseert om de beroepsopleiding accountant adviseur te creëren aan hogescholen door middel van een professionele master hbo. En om aan universiteiten de beroepsopleiding register auditor te creëren door een postmaster wo. Zie figuur 2. Deze échte beroepsopleidingen hebben de opdracht studenten te scholen en te vormen tot respectievelijk accountant adviseur en register auditor.

Zij dienen de studenten op een zodanig niveau van bekwaamheid te brengen, dat deze met het behalen van hun diploma hun beroepstitel behalen en kunnen worden ingeschreven in het register van de NBA.

Dit impliceert dat het huidige geïntegreerde slotexamen vervalst. In de plaats daarvan komt het beroepsexamen aan het eind van de beroepsopleiding aan hogeschool of universiteit, waarbij docenten van hoger onderwijsinstellingen samen met praktijkopleiders uit het werkveld examineren.

4.6.1 Wat maakt een échte beroepsopleiding?

De Expertgroep noemt een aantal kenmerken die de beoogde professionele master hbo en de postmaster wo tot echte beroepsopleidingen maken.

- Studenten leren een vak beheersen en begrijpen, in verschillende contexten en situaties van het beroep.
- Studenten doen kennis en vaardigheden op en ontwikkelen een beroepshouding in de collegebanken én in de beroepspraktijk, waarbij theoretisch leren en praktijkleren worden geïntegreerd, inhoudelijk op elkaar aansluiten en onderwijskundig doordacht zijn qua afwisseling en ritme.
- Naast simulatie en ‘droog oefenen’ met casuïstiek en dilemma’s is er voldoende ruimte om echt te leren en te oefenen in de praktijk, met feedback van de praktijkopleider(s) in de beroepspraktijk én van de docent(en) op de hogeschool of universiteit.
- De beroepspraktijk is richtinggevend voor de beroepsopleiding en het werkveld. De kantoren, bedrijven en organisaties waar accountants en auditors werken, zijn belangrijke partners van de hogescholen en universiteiten in het opleiden van de toekomstige accountant adviseurs en register auditors.
- Scholing en vorming vinden ook in de beroepspraktijk plaats, onder begeleiding van praktijkopleiders. Het werkveld creëert dus een leeromgeving binnen kantoor, organisatie of bedrijf (zie figuur 3).
- De kantoren, bedrijven en organisaties zorgen voor het inrichten van de leeromgeving inclusief een professionele leercultuur om het opleiden in de beroepspraktijk mogelijk te maken. Zij stellen de begeleiders van opleiden in de beroepspraktijk hiervoor vrij en faciliteren de benodigde professionalisering en scholing van deze begeleiders. De Expertgroep benadrukt dat een stevige financiële investering van kantoren, bedrijven en organisaties nodig is om het opleiden in de beroepspraktijk als onderdeel van de opleidingen op hogescholen en universiteiten mogelijk te maken en te zorgen dat het kwalitatief hoogwaardig is. We onderstrepen het belang van dit punt, omdat ons verteld is dat het klantbelang in de beroepspraktijk vaak spoed vereist en werkdruk genereert, waardoor het opleiden in de beroepspraktijk en het oefenen en leren door studenten in het gedrang komt.
- In de beroepspraktijk zijn voldoende casusbesprekingen met ervaren collega’s en vindt intervisie plaats.

- De beroepsopleiding wordt afgesloten met een beroepsexamen, waarbij docenten van hoger onderwijsinstellingen samen met praktijkopleiders uit het werkveld examineren.
- Zowel een examencommissie vanuit de hogeschool of universiteit als een examencommissie vanuit de NBA – nu de taak van de Raad voor de Praktijkopleidingen (RPO) – bewaken de kwaliteit en validiteit van het examen en borgen dat een succesvolle afronding van de beroepsopleiding toegang geeft tot inschrijving in het beroepsregister door de NBA.

*Figuur 3: Werkleerplekken als leerproces in leeromgevingen in de school- en werkorganisatie*²³

Werkplekleren als leerproces in leeromgevingen in de school- en werkorganisatie

(Mulder, Messmann, König, 2015, p. 501)

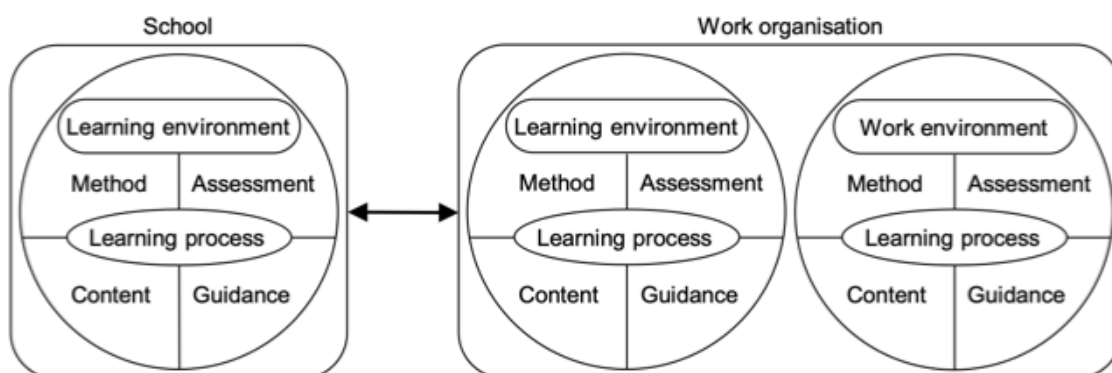

FIGURE 3. Components of the different training contexts of VET (Mulder, 2014, p. 70).

4.6.2 Wettelijk kader biedt ruimte

De toekomstige beroepsopleidingen die we hier omschrijven, zijn ingebed in een regelgevend kader,²⁴ te weten:

- de internationale standaarden van IFAC (*education standards*);
- EU-wet- en -regelgeving, die de lidstaten implementeren;²⁵
- de wet- en regelgeving en opleidingseisen in Nederland om een titel te mogen dragen.²⁶

²³ Mulder, Messmann & König, 2015.

²⁴ Zie de wettelijke kaders genoemd in Bronnen, achter in dit advies.

²⁵ In het bijzonder Richtlijn 2006/43/EG van het Europees Parlement en de Raad van 17 mei 2006.

²⁶ Wet op het accountantsberoep (Wab).

De EU Statutory Audit Directive (SAD) stelt de opleidingseisen vast tot wettelijk controleur (*statutory auditor*) in EU-lidstaten. De opleidingseisen van de EU-SAD-richtlijn zijn dus (wettelijk) verplicht voor auditors die wettelijke controle gaan uitoefenen. De SAD stelt de eis van een driejarige praktijkopleiding voor studenten die daadwerkelijk wettelijk controleur willen worden. In de beroepspraktijk maken ze dan nog vlieguren, totdat zij daadwerkelijk in het AFM-register kunnen worden bijgeschreven en tekenbevoegd zijn.

De education standards van de IFAC gelden voor accountants én auditors. De standaarden zijn verplicht wanneer een beroepsorganisatie verantwoordelijk is voor de opleiding, zoals de ICAEW in Engeland en Wales. Meer algemeen worden de standaarden vaak gebruikt als benchmark. De wettelijk controleur is bij de IFAC gepositioneerd op *engagement partner*-niveau. Deze positie zet de verdere opleiding en training tot bevoegd wettelijk controleur met inschrijving in het register van de AFM in het perspectief van een leven lang leren.

4.6.3 Toeleidende opleidingen op hogeschool en universiteit naar beroepsopleidingen

De bachelor- en masteropleidingen op hbo en universiteit die toeleiden naar de beroepsopleidingen, stemmen hun doelen en examinering af en zorgen voor doorgaande leerlijnen en goede aansluiting.

4.7 Maak de opleidingen aantrekkelijker en studeerbaar

De accountancy-opleidingen dienen aantrekkelijk en studeerbaar te zijn. Volgens de Expertgroep liggen hier verantwoordelijkheden voor de hogescholen en universiteiten. Zij moeten zorgen voor kwalitatief goede curricula, helder gestructureerde opleidingen, adequate toetsing en examinering en passende didactiek.

4.7.1 Goed doordachte curricula

De Expertgroep krijgt signalen dat de curricula van de opleidingen overladen raken of al zijn. Overladen curricula vormen een bedreiging voor de aantrekkelijkheid en studeerbaarheid van de opleidingen. Ze kunnen ertoe leiden dat studenten oppervlakkig in aanraking komen met veel inhoud, wat veelal ten koste gaat van een goed begrip en een goede beheersing van de leerstof. Wij adviseren opleidingsteams op hogescholen en universiteiten te waken voor een overladen programma en te streven naar een balans tussen:

- een vaste kern van essentiële kennis, vaardigheden en houdingsaspecten waarbij de expertgroep benadrukt dat de beroepsvaardigheden en de beroepshouding van integriteit opereren het startpunt vormen;
- ruimte voor nieuwe leerinhoud vanuit actuele ontwikkelingen voor en in het beroep;
- én vanuit vragen en interesses van studenten.

Komen tot een vaste kern vraagt om een grondige inhoudelijke verkenning door de beroepsgroep en het werkveld samen met opleiders.

Manieren om tot een vaste kern te komen zijn: enten op ‘grote ideeën’ en op ‘hele leertaken’.²⁷ Grote ideeën zijn vraagstukken of thema’s met een langetermijnwaarde in het beroep; opleidingen streven ernaar dat studenten deze gaan begrijpen. Hele leertaken ondersteunen studenten op weg naar zelfstandige beheersing van complexe vaardigheden van het beroep. Bijlage 4 bevat voorstellen voor de leertaken van de accountant adviseur en de register auditor.

4.7.2 Helder gestructureerde opleidingen

Een heldere structuur komt de aantrekkelijkheid en studeerbaarheid van opleidingen ten goede. De mate waarin studenten structuur moet worden geboden, varieert in de loop van de opleiding.²⁸ In de eerste periode van de opleiding hebben studenten veel structuur nodig, zowel op de inhoud (stevige kennisbasis) als wat betreft de onderlinge betrokkenheid tussen studenten en docenten. In latere leerjaren kunnen studenten meer ruimte krijgen voor bijvoorbeeld vraagstukken uit de beroepspraktijk of eigen interesses. Ook zijn veel gevorderde studenten eraan toe zelf keuzes te maken en te zien waar ze naartoe willen werken en waarom.²⁹

4.7.3 Adequate toetsing en examinering

Net als in het hele onderwijs komt bij accountancy- en auditingopleidingen toetsen vaak neer op ‘zweten-weten-vergeten’.³⁰ Dat doet af aan de effectiviteit van de opleidingen. Ook toetsing moet worden afgestemd op de fase waarin de studenten zich bevinden.³¹ Beginnende studenten hebben baat bij frequenter toetsen waarmee studiepunten te behalen zijn. Dit motiveert. De gevorderde student is meer bezig met integratie van eerder opgebouwde kennis, vaardigheden en ervaringen. Daarom kunnen de toetsopgaven groter en veelomvattender zijn. Denk aan een grote schrijfofdracht, een complex experiment of een diepgaande analyse.

Om te kunnen vaststellen of en in hoeverre studenten de stof begrijpen en beheersen, zijn tussentijdse diagnostische toetsen nodig. Voor studeerbare en effectieve opleidingen beveelt de Expertgroep ook aan te variëren in toetsvormen en daarbij vormen van compensatoir en criteriumgericht te toetsen te overwegen.³² Het rapport *Stip aan de Horizon* biedt hiervoor aanknopingspunten.³³

²⁷ Sluijsmans, 2023; William, 2013 en 2014; Wiggins & McTighe, 2006.

²⁸ Sluijsmans, 2023; Sluijsmans & Devid, 2022; Baars e.a., 2021.

²⁹ Ibid.

³⁰ Sluijsmans, 2023.

³¹ Sluijsmans & Devid, 2023.

³² Sluismans, 2023.

³³ NBA/CEA, 2022. Bij het onderwijsdebat VAS en NBA Young Profs sprak men over programmatisch toetsen, kortom: goed dat het onderwerp op tafel ligt.

4.7.4 Passende didactiek

Voor studeerbare en effectieve opleidingen zijn formatief handelen, feedback geven en investeren in studievvaardigheden krachtige didactische interventies.

- *Formatief handelen* houdt in dat docenten en praktijk- of stagebegeleiders op bepaalde momenten gericht informatie ophalen bij hun studenten over hun denken en handelen.³⁴ Dit om te achterhalen welke denk- en werkwijzen en leerstrategieën studenten hanteren en om het onderwijs of de praktijkbegeleiding hierop zo nodig aan te passen.
- *Feedback* is een van de krachtigste interventies bij onderwijs,³⁵ maar ook een van de moeilijkste. Om zinvolle feedback te kunnen geven, moeten docenten hun studenten leren hoe en welke feedbackvragen zij kunnen stellen.³⁶
- Investeer in *studievvaardigheden* door studenten hierover expliciete instructie te geven en hen direct leerstrategieën en studievvaardigheden te laten toepassen bij het uitvoeren van leertaken.³⁷ Dus niet in ‘losse lessen’ over studievvaardigheden, maar verankerd in de hele opleiding.

4.8 Verbreed de instroom en maak de beroepsopleiding toegankelijker

De Expertgroep adviseert in kaart te brengen hoe en onder welke condities hbo bachelor- en wo master- studenten kunnen instromen in de beroepsopleidingen tot respectievelijk accountant adviseur en register auditor, en dit te uniformeren in landelijke pre-masters en schakelprogramma's (zie figuur 2). Het is belangrijk dat een potentiële student zich welkom voelt en extra gemotiveerd raakt. Help de kandidaat om op basis van wat zij of hij kán, te kiezen voor een opleidingsroute naar het beroep van accountant adviseur of register auditor zonder dat zij of hij helemaal opnieuw hoeft te beginnen. Vermijd het woord ‘deficiënties’ en ga uit van het potentieel dat kandidaten meebrengen in plaats van hun tekorten. In het accountancyonderwijs is een woud aan deficiëntie- en doorstroomprogramma's ontstaan, mede vanwege de gedetailleerde eindtermen, waarbij studenten specifieke aantallen uren voor vakken moeten halen. Wij adviseren daarin flink te snoeien en de toegang sterk te vereenvoudigen door uniformering. Landelijk uniforme pre-masters en schakelprogramma's dragen daar direct aan bij.

4.9 Vereenvoudig de instroom vanuit buitenland

Vanwege het tekort aan accounting- en auditing-professionals zet Nederland de deur wijd open voor gekwalificeerde accounting- en auditing-professionals uit het buitenland die op zoek zijn naar werk in ons land of dat aanbod krijgen via hun werkgever. Meerdere universiteiten verzorgen daartoe nu Engelstalige programma's. De Expertgroep adviseert de NBA te investeren in een Engelstalig portaal voor beroepsbeoefenaren op het gebied van accounting/auditing uit het buitenland.

³⁴ Sluijsmans & Kneyber, 2016.

³⁵ Hattie, 2009.

³⁶ De Kleijn, 2022.

³⁷ Sins, 2023.

Breng daar overzichtelijk bijeen welke opleidingen er zijn, welke pre-masters en schakelprogramma's toegang geven, hoe de aanmelding werkt, hoe diploma's en ervaring op maat worden beoordeeld en ervaring gewogen. Creëer daarnaast een online goed vindbaar loket met werkplekken bij kantoren, bedrijven en organisaties.

De Expertgroep adviseert het huidige wetsvoorstel dat de instroom al vergemakkelijkt, nog radicaler aan te passen. Schrap daarbij het onderscheid tussen EU en niet-EU. Daarmee richt het hele wetsartikel zich primair op de bevoegdheid en de opgedane werkervaring en PE. Bied daarnaast de mogelijkheid in Nederland een aangepaste, verkorte, 'internationale' opleiding te volgen, zoals nu mogelijk is bij de International Executive Master of Auditing, IEMA. Het enthousiasme onder expats, erop gebrand om in Nederland aan de slag te gaan, werkt aanstekelijk en brengt op een vanzelfsprekende manier meer diversiteit binnen de kantoren, bedrijven en organisaties.

4.10 Maak permanente educatie praktisch relevant en verplicht

De Expertgroep acht het huidige systeem voor permanente educatie van accountants en auditors te vrijblijvend. De NBA is vanuit haar verantwoordelijkheid voor een bekwame beroepsgroep als eerste aan zet om de vrijblijvendheid eraf te halen. Hiertoe beschikt de NBA over de instrumenten,³⁸ omdat zij beroepstitels kan verlenen en intrekken (op gronden zoals hiervoor beschreven) en het register bijhoudt. Wij adviseren de NBA tot een systeem van permanente educatie te komen vergelijkbaar met dat voor advocaten en dat voor piloten. Verlies van de beroepstitel en/of de bevoegdheid om voorbehouden handelingen uit te voeren moet een reële optie zijn, die de NBA daadwerkelijk inzet wanneer een accountant adviseur of register auditor tekortschiet of in gebreke blijft met haar of zijn permanente educatie en niet langer bekwaam is om het beroep uit te oefenen.

4.10.1 Maak permanente educatie praktisch relevant

Voor veel beroepen is voltooiing van de (beroeps)opleiding en vermelding in het beroepsregister niet voldoende. Naar ons oordeel geldt dit ook voor de beroepen van accountant adviseur en register auditor. Algemene ontwikkelingen van belang voor het beroep en ontwikkelingen binnen het beroep maken continue scholing en vorming noodzakelijk. Denk aan algemene trends zoals samenwerkende bedrijven in complexe ketens over landsgrenzen heen, de klimaat- en energietransitie, migratie en toenemende vervlechting tussen banken en overheden. En denk binnen het beroep aan de opmars van AI-toepassingen in audits, het groeiend belang van integriteits- en ethische aspecten, een verbrede focus van de accountant naar niet-financiële informatie en groeiende interprofessionele samenwerking in teams.

³⁸ Misschien is het noodzakelijk het instrumentarium wettelijk te verruimen, omdat de grond 'niet voldoen aan de PE-plicht' nog geen reden is iemand uit het register te schrappen. Dat vergt nu een weg langs de tuchtrechter.

Deze ontwikkelingen vragen permanente scholing van accountants en auditors. Niet alleen om de eigen vakkennis, -vaardigheden en beroepshouding actueel te houden. Maar ook om zich responsief, onderzoekend en kritisch te kunnen tonen ten aanzien van de verwachtingen, eisen en vragen vanuit het werkveld, de politiek en samenleving.

Een studiedag bijwonen, een cursus volgen, nieuwe of andere controlenormen eigen maken, op de hoogte blijven van wet- en regelgeving, leren werken met een nieuw systeem, de eigen vakkennis onderhouden: permanente educatieactiviteiten moeten altijd concurreren met het werk van alledag.

Met andere woorden: in elke werkpraktijk zijn aandacht, geld en tijd voor permanente educatie schaars en moeten ze worden bevochten. Dit legt extra druk op de vorm, inhoud en het niveau van permanente educatie. Deze moet praktisch relevant, effectief en efficiënt zijn. Anders hebben de drukbezette accountants en auditors wel iets beters te doen, óók als het verplicht is. Dan ligt het risico van examenfraude op de loer. Kantoren, bedrijven en organisaties waar accountants en auditors werkzaam zijn en de NBA hebben elk de verantwoordelijkheid examenfraude te voorkomen. Zie verder paragraaf 5.1.2.³⁹

4.10.2 Stel permanent tripartiet overleg in over aanbod en toetsing

De Expertgroep adviseert een permanent tripartiet overleg van (vertegenwoordigers van) het werkveld van kantoren, bedrijven en organisaties waar accountants en auditors werkzaam zijn, hoger onderwijsinstellingen en de NBA. Dit overleg bewaakt dat er een praktisch relevant, effectief en efficiënt aanbod van permanente educatie is en dat deze PE-programma's en -opleidingen worden aangeboden door (consortia van) hogescholen, universiteiten en partijen in het werkveld en door professionele onderwijsaanbieders. Het zelfstandig bestuursorgaan (ZBO) CEA jaagt dit overleg aan, voert de regie en biedt hiervoor een platform (zie verder paragraaf 5.1.1).

Permanente scholing, vorming en ontwikkeling zijn niet alleen de verantwoordelijkheid van individuele accountants en auditors, maar ook van de kantoren, bedrijven en organisaties waar zij werkzaam zijn (het werkveld), van hoger onderwijsinstellingen en van de NBA. Het werkveld, hoger onderwijsinstellingen en de NBA tezamen hebben te zorgen voor een aanbod van permanente educatie dat praktisch relevant, effectief en efficiënt is. En ze dienen te zorgen voor een valide vorm van toetsing van de opgedane kennis. De huidige vrijblijvendheid is niet passend bij een wettelijk geregeld beroep.

4.10.3 Maak van organisaties in het werkveld leerbiotopen

Kantoren, bedrijven en organisaties waar accountants en auditors werken, moeten zich niet alleen als professionele arbeidsorganisatie ontwikkelen, maar ook als 'leerbiotopen'.

³⁹ <https://www.accountant.nl/nieuws/2023/7/examenfraude-kpmg-schokt-afm-en-zorgt-voor-veel-media-aandacht/>

Oftewel, het kantoor, bedrijf of de organisatie alloceert mensen en middelen en realiseert een opleidings- en beroepsvormingsstructuur en -cultuur waarin studenten, stagiairs, aspirant-accountants en -auditors kunnen leren, studeren en de beroepshouding kunnen ontwikkelen. Partners, managers, senior- en ervaren accountants en auditors bieden een optimale omgeving om te professionaliseren en te leren.

Het veronderstelt dat deze *persons to act* doorbouwen op elementen en structuren die er al zijn:

- in het geval van OOB-kantoren de AFM-stelselcontrole;
- kwaliteitsbeheersingssystemen zoals de *International Standard on Quality Control (ISQC)*; en
- functie-, loopbaan- en promotiestructuren vanuit human resource management.

Kantoren, bedrijven en organisaties als leerbiotopen zijn een *conditio sine qua non* om het praktijkleren in de beroepsopleidingen en permanente educatie tot een succes te maken. Het vak goed overdragen aan een jonger iemand is ook een eervolle taak. Een suggestie is om praktijkbegeleiders, naar analogie van de advocatuur, 'patronen' te noemen en die rol in het management development-beleid van kantoren meer statuur te geven. Bijvoorbeeld door de rol van patroon verplicht onderdeel te maken van iemands carrière binnen het kantoor.

4.10.4 Leren van de medisch specialisten

In de medische wereld wordt veel werk gemaakt van leren op de werkvloer. Niet alleen in het opstellen van opleidingskwalificaties, maar ook in de wijze waarop de opleiding gestructureerd is en hoe bewaakt wordt dat de beroepsopleiding adequaat verloopt. Per specialisme is een verantwoordelijke aangesteld die contact heeft met de instellingen waar coschappen worden gelopen. Deze persoon maakt afspraken over de vereisten en hoe de co's worden opgeleid. Degenen die coschappen lopen, sturen anoniem hun evaluaties naar de verantwoordelijke voor dat specialisme. Die neemt bij gebreken contact op met de betreffende instelling. Ze maken samen afspraken voor verbetering en als die niet worden opgevolgd, neemt de verantwoordelijke persoon contact op met de eindverantwoordelijk opleidingsdirecteur. Die heeft als sanctie de mogelijkheid om niet langer co's te sturen naar de betreffende instelling, die daardoor direct een probleem heeft. Bij implementatie in de huidige accountancyopleidingen zouden stagiairs hun evaluaties niet richten aan de stagebureaus maar aan de toezichthouder, nu de RPO. In het volgende hoofdstuk, paragraaf 5.2 tot 5.5 werken we dit voorstel verder uit.

5 Institutionele inbedding van het opleidings- en permanente educatiestelsel

De Expertgroep adviseert om de governance van de accountancy- en auditopleidingen en permanente educatie te verhelderen en te vereenvoudigen door beter aan te sluiten bij bestaande governance en institutionele inbedding van het reguliere hoger onderwijs. Dit kan door de regels en administratieve lastendruk en de dubbeling in taken en rollen vanuit de NBA, CEA en Raad voor de Praktijkopleidingen (RPO) terug te dringen en meer helderheid te scheppen. In dit hoofdstuk stellen we daartoe aanpassingen voor in de huidige governance en institutionele inbedding van de accountancy- en auditopleidingen en permanente educatie.

Een belangrijke reden voor nauwere aansluiting op het reguliere hoger onderwijsstelsel is dat het de studeerbaarheid en effectiviteit van accountancy- en auditopleidingen ten goede komt. Ook vergroot het de toegankelijkheid van deze opleidingen, doordat formele en informele drempels kunnen worden weggenomen. Dit vergemakkelijkt ook een brede in- en doorstroom.

De Expertgroep verwacht ook dat met een nauwere aansluiting de expertise en ervaring van het reguliere hoger onderwijs beter worden benut. Docenten(teams) en hun leidinggevend en op hogescholen en universiteiten krijgen meer ruimte om te doen waar ze van oudsher goed in zijn: bachelor- en (pre)masteronderwijs en beroepsopleidingen vormgeven om professionals en wetenschappers op te leiden. Dit wordt bereikt door de huidige regels voor de curricula (eindtermen) en de aanwijzingsbevoegdheden en het extra toezicht vanuit de beroepsgroep terug te dringen. We adviseren te varen op het reguliere extern toezicht in het hoger onderwijs uitgevoerd door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) en op het wettelijk kader (Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, WHW) om de kwaliteit en het niveau van het accountancy- en auditonderwijs en het civiel effect van de diploma's te borgen.

5.1 De aanbieders van accountancy en audit-onderwijs

Het advies van de Expertgroep luidt dat (1) de Nederlandse hoger onderwijsinstellingen de beroepsopleidingen accountant adviseur en register auditor gaan aanbieden, waarbinnen de huidige praktijkopleiding dus wordt geïncorporeerd en dat (2) de hogescholen en universiteiten al het daarheen leidende bachelor- en masteronderwijs accountancy en auditing verzorgen, inclusief pre-master-, schakel- en andere instroomprogramma's. De Expertgroep benadrukt dat het aanbieden en verzorgen van accountancy- en auditopleidingen voorbehouden moet zijn aan door de overheid erkende hogescholen en universiteiten, regulier of particulier, die opleidingen aanbieden die door de overheid zijn aangewezen en in het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO) zijn opgenomen.

5.1.1 Kwalificaties formeel vastgesteld door het ZBO (CEA)

In hoofdstuk 4 van dit advies beveelt de Expertgroep aan te gaan werken met een systematiek van kwalificaties waarop hogescholen en universiteiten respectievelijk hun hbo-master- en postmaster-beroepsopleidingen enten. Daarmee zijn straks geen eindtermen meer nodig. Het ZBO CEA zal dan anders gaan heten.

Wij adviseren dat het zelfstandig bestuursorgaan (ZBO, nu CEA, de kwalificaties vaststelt. Zo kan de minister verantwoording afleggen aan politiek en samenleving over wat accountants en auditors als vertrouwenspersonen in het maatschappelijk verkeer moeten kennen en kunnen en welke houding zij aan de dag moeten leggen. Het ZBO krijgt ook de taak de kwalificaties te toetsen en valideren, nadat deze ontwikkeld of bijgesteld zijn onder gezamenlijke verantwoordelijkheid van de:

- NBA (gerepresenteerd door het bestuur);
- de Vereniging Hogescholen (gerepresenteerd door het AC-Scholenoverleg) en;
- de Universiteiten van Nederland (gerepresenteerd door de Permanente Werkgroep Accountancy (PWA)).

Het ZBO krijgt ook de taak de systematiek van kwalificaties en hun toepassing te monitoren en periodiek te evalueren.

5.1.2 Verantwoordelijkheden voor de NBA

De Expertgroep ziet bij de herinrichting van het stelsel de volgende taken voor de NBA weggelegd:

- het register beheren;
- PE-eisen formuleren en toezicht houden op de navolging en toetsing daarvan als er sprake is van een certificaat;
- een examencommissie organiseren die samen met de examencommissies van hogescholen en universiteiten toezicht houdt op het beroepsexamen (nu het geïntegreerde slotexamen) aan het einde van beroepsopleidingen op hogescholen en universiteiten;
- de belangen van het beroep behartigen (zoals goede beroepsuitoefening en eer van de stand);
- verantwoordelijkheid dragen voor de verordeningen, beroepsreglementering en beroepsstandaarden;
- bevorderen of tot stand brengen van een federatief verband van beroepsverenigingen van auditors (NOREA, IIA, enzovoorts); en
- periodiek (her)ijken van de beroepsprofielen.

5.2 Kies voor regulier extern toezicht op onderwijskwaliteit en examinering

De Expertgroep adviseert om voor het extern toezicht op de onderwijskwaliteit van het accountancy- en auditonderwijs aan te sluiten bij het reguliere extern toezicht op de kwaliteit van het hoger onderwijs, namelijk accreditatie door de NVAO en daaraan voorafgaande zelfevaluaties en visitaties.⁴⁰ Een belangrijke voorwaarde hierbij is dat alle beroepsopleidingen – dus de hbo-masteropleidingen en wo post-masteropleidingen die wij voorstellen in dit advies – zich laten accrediteren door de NVAO. Aansluiting bij het reguliere extern toezicht op de kwaliteit van het hoger onderwijs impliceert dat de toezichts- en aanwijzingstaken van de CEA komen te vervallen.

De Expertgroep stelt voor om vanuit de hogescholen en universiteiten een orgaan op te richten dat verantwoordelijk is voor de kwaliteit en certificering van de – momenteel negentien – stagebureaus. Dit orgaan wordt samengesteld uit opleidingsdirecteuren, -hoofden en -managers van het accountancy en auditing onderwijs aan hogescholen en universiteiten. Om onafhankelijkheid te borgen, kunnen diegenen die plaatsnemen in dit op te richten orgaan niet verbonden zijn aan een kantoor.

Dit nieuwe orgaan moet geëquipeerd zijn om daadwerkelijk verantwoordelijkheid te kunnen dragen voor de kwaliteit en certificering van stagebureaus. Ons advies is om met de NBA na te gaan of de bestaande capaciteit van de RPO hiervoor ingezet kan worden.

5.3 Pas taken en naam CEA aan

De Expertgroep adviseert om taken en de naam van het in 2006 via de wet op het accountantsberoep (Wab) ingestelde ZBO CEA aan te passen.

Het ZBO krijgt als nieuwe taken:

- vaststellen, toetsen en valideren van de kwalificaties van de beroepsopleidingen accountant adviseur en register auditor aan hoger onderwijsinstellingen;
- monitoren en evalueren van de systematiek van deze kwalificaties en de toepassing ervan;
- aanjagen, regisseren en een platform bieden aan continu overleg en afstemming tussen (vertegenwoordigers van) het werkveld en (vertegenwoordigers van) hoger onderwijsinstellingen over kwalificaties, opleidingen en permanente educatie.

⁴⁰ Daarbovenop ziet de Inspectie van het Onderwijs toe op de naleving van wettelijke voorschriften en op de financiële rechtmatigheid bij de hoger onderwijsinstellingen. Bij signalen kan de inspectie in individuele gevallen onderzoek verrichten, op aanwijzing van de minister van Onderwijs of uit eigen beweging.

De volgende taken van het ZBO vervallen:

- vaststellen van eindtermen voor de opleiding tot accountant zoals bedoeld in de Wab;
- toetsen of de onderwijsprogramma's van opleidingen en/of de bekwaamheid van (kandidaat-)studenten voldoen aan de eindtermen;
- toetsen of de praktijkopleidingen voldoen aan de eindtermen;
- toezicht houden op de opleidingen tot accountant; en
- aanwijzen van opleidingen tot accountant.

De Expertgroep adviseert om het ZBO, nu de CEA, een andere naam te geven in lijn met de gewijzigde taken en stelt voor: Raad voor de aansluiting van het Onderwijs op de Beroepspraktijk van Accountants en Auditors (ROBAA).

5.4 De RPO vervalt, onderwijs verantwoordelijk voor opleiden in de beroepspraktijk

De Expertgroep adviseert in hoofdstuk 4 te komen tot twee beroepsopleidingen: tot accountant adviseur en tot register auditor met specialisatie. Hiertoe gaan hogescholen en universiteiten samen met partijen in het werkveld en onder regie van de ZBO CEA (die dan een andere naam krijgt) de beroepsopleidingen tot accountant adviseur en tot register auditor vormgeven en verzorgen.

Met dit advies van de Expertgroep komt de verantwoordelijkheid voor (de kwaliteit van) het opleiden in de beroepspraktijk bij de hogescholen en universiteiten te liggen. Programma's opstellen voor de praktijkdelen; beroepspraktijktoetsen en -examens organiseren en het toezicht daarop: al deze onderwijszaken vallen onder de verantwoordelijkheid van de opleidingsteams aan hogescholen en universiteiten.

Daarmee komt ook het examen ter afsluiting van de beroepsopleiding, en ter entree in de beroepen van accountant adviseur en register auditor, onder de hoede van hogescholen en universiteiten. De Expertgroep stelt voor hiertoe de huidige praktijk van docenten van hoger onderwijsinstellingen die samen met praktijkopleiders uit het werkveld examineren te handhaven. Om het toezicht door zowel de beroepsgroep als het onderwijs op de examens te borgen, stellen wij verder voor om met twee examencommissies te werken. De bestaande examencommissies vanuit hogescholen of universiteiten en een examencommissie rechtstreeks vanuit de NBA. In samenwerking bewaken beide examencommissies de kwaliteit en validiteit van het examen ter afsluiting van de beroepsopleiding en borgen de mogelijkheid tot inschrijving in het beroepsregister.

Met dit voorstel vervalt de taak van (toezicht op de) examinering door de Raad voor de Praktijkopleidingen (RPO) en daarmee de RPO als separate raad onder de hoede van de NBA. Dit vereist een wettelijke aanpassing van het takenpakket van de NBA, omdat het toezicht op de praktijkopleidingen in de huidige vorm wettelijk aan de NBA is opgedragen.

5.5 Zorg voor wettelijke verankering

De Expertgroep onderkent dat de adviezen flink wat wijzigingen vragen in de Wet toezicht accountantsorganisaties en de Wet op het accountantsberoep, die de opleiding tot accountant regelt. Belangrijk is dat de verschillen in bevoegdheid tussen de accountant adviseur en de register auditor (de voorbehouden handelingen) nadrukkelijker tot uiting komen. De voorstellen van de Expertgroep hebben niet alleen consequenties voor de Wab en Wta maar ook voor allerlei andere regelingen en wetten. Waar nodig moeten die ook worden aangepast.

5.6 Bundel krachten in een Federatief Verband Beroepsorganisaties

De specialisaties die de Expertgroep beschrijft voor de register auditor, bestaan al grotendeels. Het advies is dan ook dat de NBA met betrokken beroepsorganisaties zoals NOREA en IIA Nederland nagaat of een overkoepelend, federatief verband mogelijk is. In zo'n federatief verband regelen de beroepsorganisaties de volgende zaken:

- uniformering van de beroeps- en gedragsregels;
- afstemming van de beroepsstandaarden met een zeker gedeeld CBoK;
- concept voorbehouden handelingen;
- realisatie van een gemeenschappelijk wettelijk kader; de NBA kent dit al, maar de andere beroepsorganisaties (nog) niet; daarmee zouden de laatste ook een sterkere positie kunnen krijgen;
- sterker optreden in gezamenlijk verband richting praktijk en wetgever(s);
- sterkere positie van de aangesloten beroepsorganisaties;
- bewaking van de kwaliteit en validiteit van het examen ter afsluiting van de beroepsopleiding en borging van de mogelijkheid tot inschrijving in het beroepsregister;
- uniformering van (striktere) permanente educatie-eisen en toezien op de toepassing daarvan.

5.7 Toezicht op toelating buitenlandse beroepsgenoten

De NBA behoudt de taak om verklaringen af te geven over de vakbekwaamheid van in het buitenland gekwalificeerde accountants op basis van een toets op de gelijkwaardigheid van buitenlandse diploma's en kwalificaties. Daartoe bestaan al diverse bilaterale overeenkomsten. In het licht van het voorliggende advies is het van belang die nog eens te ijken en waar mogelijk te verruimen.

6 Wie doet wat wanneer?

De Expertgroep onderkent dat het advies een weg opent waarop nog heel wat nadere uitwerkingsvraagstukken liggen. Een herziening gaat niet vanzelf. In figuur 4 is uitgewerkt hoe wij denken dat ons advies binnen een redelijke termijn haalbaar is. Voor het creëren van hbo master- en wo postmaster-beroepsopleidingen en de toeleidende bachelor- en masteropleidingen op hogescholen en universiteiten adviseert de Expertgroep een *ex ante* evaluatie uit te voeren ter ondersteuning van de haalbaarheid (fasering in tijd en uitvoerbaarheid).

En ons laatste advies luidt dat de Kwartiermakers een voorstel doen over hoe het huidige gevoel van urgentie tot verandering vast te houden, en – belangrijker nog – in beweging te komen opdat zaken daadwerkelijk veranderen. Om het tij te keren, hoe moeilijk ook⁴¹. Wij denken daarbij aan een onafhankelijke monitoringscommissie die de komende vijf jaar – of zo lang als nodig wordt geacht – door middel van voortdurende *calls to action* partijen bij de les houdt en aan de mouw trekt, die vinger aan de pols houdt wat betreft de kwaliteit en het tempo van de implementatie van de adviezen en die daarover periodiek rapporteert aan de minister.

Figuur 4: Stappen in het traject, betrokkenen en planning

Activiteit	Welke partij is aan zet	Mijlpalen – termijn
Beroepsprofielen PA en RA opstellen	Directie en bureau NBA ism deskundigen buiten de accountantswereld	Concept: Q4 2023 Definitief: Q1 2024
Beroepsprofielen PA en RA vaststellen	Leden NBA	Q2 2024
Kwalificaties ontwikkelen obv beroepsprofielen	Werkgroep in opdracht van NBA, VH en UNL waarin: opleiders hbo en wo, praktiserende accountants (Belastingdienst, ADR, kantoren, waaronder Young/boards). Onder leiding van onderwijs- en arbeidsmarktexperts die verstand hebben van het maken van kwalificaties	Concept ter toetsing en validering: Q2-Q3 2025 Definitief: Q4 2025

⁴¹ Camfferman & Quadackers, 2023

Toetsing en validering van kwalificaties	ZBO	Q2-Q3 2025
Vaststelling kwalificaties	ZBO	Q4 2025
Realiseren kwalitatief hoogwaardige opleidings- en beroepsvormingsstructuur en -cultuur in het werkveld (zie paragraaf 4.10.3)	Kantoren, bedrijven en organisaties in het werkveld en stage bureaus	Q1 2025
Ontwikkelen/bijstellen opleidingen (inclusief beroepsopleidingen) en examinering op basis van de kwalificaties	Hogescholen, universiteiten, aanbieders PE-programma's in samenwerking met het werkveld (kantoren, bedrijven en organisaties).	Vanaf 2026 Mijlpaal: monitoring voortgang door CEA Q4 2026 Mijlpaal: monitoring voortgang door CEA Q4 2027
Toezicht op kwaliteit opleidingen en examinering	NVAO	Vanaf nu
Kwalificaties bijstellen waar nodig, op basis van evaluatie aansluiting op werkpraktijk, signalen studenten en opleiders, of wetgeving	(werkgroep vanuit) NBA, VH en UNL, toetsing en validering door ZBO	Vanaf 2026 periodiek
Monitoring en evaluatie systematiek van kwalificaties en hun toepassing	ZBO	

Bijlage 1: Het Nederlands kwalificatieraamwerk NLQF

De Onderwijsraad schrijft in zijn *Advies wetsvoorstel NLQF*:⁴²

‘Het NLQF is een vertaling van het EQF (European Qualifications Framework for lifelong learning): een Europees referentiekader aan de hand waarvan nationale kwalificatiesystemen en kwalificatieniveaus op Europees niveau inzichtelijk worden gemaakt en naar elkaar ‘vertaald’ kunnen worden. De grotere transparantie en betere vergelijkbaarheid en overdraagbaarheid van kwalificaties zouden de mobiliteit en inzetbaarheid van werknemers, werkzoekenden en studenten vergroten en een leven lang leren bevorderen.’

‘Met het NLQF is gevolg gegeven aan de (niet-bindende) aanbeveling van het Europese Parlement en de Raad van Ministers van de Europese Unie van 23 april 2008 over het EQF. Parlement en Raad bevelen de lidstaten aan om het EQF te vertalen in nationale kwalificatiekaders, om nationale coördinatiepunten aan te wijzen en om ervoor te zorgen dat nieuwe waardedocumenten zoals certificaten en diploma’s een duidelijke verwijzing naar het passende EQF-niveau bevatten. Zij adviseren de lidstaten verder om de validatie van niet-formeel en informeel leren te bevorderen.’

‘Net als het EQF werkt het NLQF met een indeling aan de hand van beoogde leeruitkomsten. Deze is onafhankelijk van de aard, duur en zwaarte van de te volgen leerweg. Kwalificatieniveaus kunnen op allerlei manieren bereikt worden. Het NLQF wijkt wel licht af van het EQF. Het NLQF kent in aanvulling op de acht niveaus van het EQF ook een instroomniveau, omdat de leeruitkomsten van het Nederlandse niveau basiseducatie 1 onder het niveau van leeruitkomsten van het EQF-niveau 1 liggen. Binnen het EQF-niveau 4 kent het NLQF verder een niveau 4+ om het vwo te kunnen onderscheiden van het havo en de mbo 4-opleidingen.’

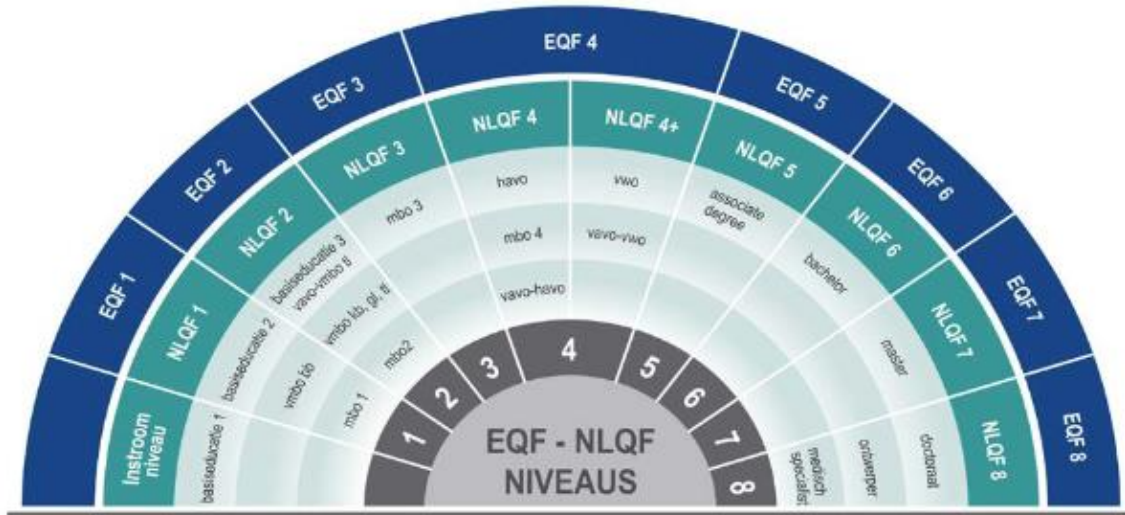
Figuur 5 is overgenomen uit het advies van de Onderwijsraad.⁴³

⁴² Onderwijsraad, 2019.

⁴³ Ibid.

Figuur 5: Overzicht van generieke inschaling in NLQF en EQF van door de overheid geregleerde kwalificaties

Schematisch overzicht generieke inschaling in NLQF en EQF van door de overheid geregleerde kwalificaties

Door in beroepsprofielen al het NLQF-niveau voor het betreffende beroep op te nemen, geeft dit richting voor het uitwerken van kwalificaties op basis waarvan passende opleidingen en PE-programma's kunnen worden ontwikkeld (zie hoofdstuk 2). Het NLQF maakt de communicatie tussen alle betrokkenen in het onderwijs en de arbeidsmarkt eenvoudiger en vormt daarmee een betrouwbare maatstaf om het niveau van een opleiding te duiden.

Bijlage 2: Kwalificaties

Kwalificaties worden gehanteerd om beroepsopleidingen te kunnen vormgeven.⁴⁴ Ze beschrijven de eisen waaraan een student moet voldoen om een diploma te behalen. Kwalificaties vormen de verbindende schakel tussen de opleidingen en het aanbod voor permanente educatie enerzijds en de beroepspraktijk van professional accountants en register auditors anderzijds. Het is aan de hogescholen en universiteiten om met hun scholings- en vormingsaanbod in de opleiding de benodigde kennis, vaardigheden en houding bij te brengen. Het aanbod van permanente educatie kan ook geënt worden op de kwalificaties.

Kwalificaties verwijzen naar behaalde onderwijsresultaten, neergelegd in een diploma of ander certificaat. Ze beschrijven:

- wat iemand moet kennen (kennis, begrip);
- wat iemand moet kunnen (vaardigheid, beheersing, zelfstandigheid, verantwoordelijkheid); en
- welke houding zij/hij moet hebben (precisie, rechte rug, onafhankelijkheid,).

Deze beschrijvingen van de NLQF-niveaus van kennen, kunnen en houding worden leeruitkomsten genoemd. Per NLQF-niveau is bepaald aan welke voorwaarden het geheel aan leeruitkomsten moet voldoen. Deze voorwaarden (descriptor) bepalen samen het niveau van de kwalificatie.

⁴⁴ Zie: <https://www.s-bb.nl/onderwijs/kwalificatieregister/>

Bijlage 3: Voorbeelden van profielen uit andere beroepsgroepen

(3-a) Beroepsprofiel Rechercheur⁴⁵

Beroepsprofielen Politie 2020 – 2030

Beroepsprofiel Rechercheur

De rechercheur is een – in fysiek, mentaal en moreel opzicht – weerbare, waardengedreven, executieve politiefunctaris, voorzien van alle politiebevoegdheden inclusief het geweldscertificaat, die zich overwegend of uitsluitend bezighoudt met rechercheren of forensische opsporing, in de breedte van het recherche-vak of op een bepaald (deel)terrein.

De informatiepositie van de rechercheur wordt bepaald door eigen, interne of externe bronnen en steeds vaker ook door openbare bronnen. Alle recherchewerk omvat het benutten en interpreteren van op ‘intelligence’ gebaseerde bronnen en informatie die werkprocessen van de basispolitielering met elkaar verbindt. Daarbij wordt een eigen bijdrage aan het realiseren van de kwaliteit van informatieverwerking of ‘intelligence’ verwacht. Tot de standaarden van de rechercheprofessie behoren alle werkzaamheden, zoals zaken voorbereiden, plannen van aanpak maken, een proces verbaal opstellen, bevindingen vastleggen, dossiers opmaken, tappen, doorzoeken en beslagleggen, data- en informatiesystemen beheersen, verhoren voorbereiden, uitvoeren, vastleggen en passend omgaan met betrokkenen zoals verdachten, slachtoffers, kwetsbare personen, getuigen, advocaten of reclasseringsambtenaren. Op een hoger handelings- of verantwoordelijkheidsniveau gaat het ook om het beoordelen van het opsporingswerk van anderen, zoals ten aanzien van de kwaliteit en betrouwbaarheid van processen-verbaal, van dossiers, van plannen van aanpak en van verhoren door anderen.

De rechercheur moet kunnen functioneren in zaken die variëren van kleinschalig tot grootschalig complex onderzoek, onder overzichtelijke tot veranderlijke of hectische omstandigheden, al naargelang het niveau van het takenpakket, het afbreukrisico en de mate van verantwoordelijkheid. Bij de uitvoering wordt niet alleen samengewerkt in GGP-verband en in de keten van opsporing en vervolging met researchespecialisten, met bijzondere en private opsporingsdiensten, met bestuurlijke handhavers en het Openbaar Ministerie, maar bijvoorbeeld ook met overheidsinstanties, veiligheidspartners, zorg- en onderwijszorginstellingen, laboratoria, internetbedrijven, financiële instellingen en de transportsector.

De rechercheur wordt vooral ingezet als het opsporingswerk van lokaal naar gebiedsoverstijgend gaat: van buurt naar district, van district naar regio, van landelijk naar (inter)nationaal, ook in termen van webinformatie. In het geval van zware, risicovolle, georganiseerde criminaliteit (vaak internationaal of drugs-gerelateerd), van langer slepende complexe zaken, van (lokale) gezagsondermijning, van bedreigingen door nationale bendes en internationaal terrorisme of bij ‘cold cases’, kan een beroep worden gedaan op (bijzondere) specialisten in het opsporingswerk of een opsporingsrelevant vakgebied. Het gaat dan om samenwerking tussen politiespecialisten met specifieke kennis op bijvoorbeeld financiële, forensische, cyber- en digitale vakgebieden en om specialismen ten aanzien van bijvoorbeeld fraude, bitcoins, zeden, diversiteit, huiselijk geweld, familiezaken of ernstige milieucriminaliteit. Daarbinnen kunnen sub-specialismen een rol spelen, zoals expertise in heimelijke operaties of verhoortechnieken (voor bepaalde doelgroepen). In alle gevallen wordt rekening gehouden met de mogelijkheid dat bij het gebruik van de toegewezen opsporingsbevoegdheden inbreuk kan worden gemaakt op de grondrechten van burgers.

Naarmate de complexiteit van de opsporing toeneemt, zal multidisciplinaire samenwerking in vakmatig, organisatorisch, ethisch, kwalitatief en cultureel opzicht een grotere rol spelen en zal in de taakstelling van de rechercheur meer de nadruk vallen op: afstemming van criminologisch en criminalistisch onderzoek; informatie omzetten in ‘intelligence’ en integratie met elders verkregen ‘intelligence’; werken met de ‘state of art’ in ‘intelligence’ en technologie; de fysieke en virtuele wereld aan elkaar koppelen; burgers beschermen tegen digitale dreigingen; beslissingen nemen in strafrechtelijke onderzoeken; wegen wat naar ‘blauw’ moet, wat naar ‘recherche’; in de voorfase identificeren en prioriteren van onderzoek en daaraan eventueel sturing geven; schakelen tussen eigen bevoegdheden en die van buitenlandse rechercheurs (vaak met een ander rechtsstatelijk kader), en tussen Nederlandse en elders geldende rechtsregels en jurisprudentie op het gebied van strafrecht en strafvordering, van bestuurs- en civiel recht en de EU-dimensie ervan.

Meer dan ooit zal de rechercheur ervan doordrongen moeten zijn dat de toekomstbestendige opsporing beïnvloed wordt door wettelijke veranderingen, diversiteit in de samenleving, technologische en digitale ontwikkelingen, publieke opinies en bestuurlijke druk, mede gevoed door de toegenomen communicatiekanalen en de snelheid van ‘berichtgeving’ via de sociale media, met de risico’s van de verspreiding van dader- en slachtofferinformatie.

⁴⁵ De Nationale Politie, 2019.

(3-b) Inhoudsopgave beroepsprofiel Medisch Hulpverlener⁴⁶

1. Beroepsomschrijving Medisch Hulpverlener	5
1.1 Doel van het beroep	5
1.2 Positionering van de Medisch Hulpverlener binnen de gezondheidszorg	5
1.3 Wettelijke kaders	5
2. Deskundigheidsgebied Medisch Hulpverlener	6
2.1 Competenties	6
2.2 Vakinhoudelijk handelen	6
2.3 Communicatie	6
2.4 Samenwerken	7
2.5 Organisatie	7
2.6 Maatschappelijk handelen	7
2.7 Kennis en wetenschap	7
2.8 Professionaliteit	7
3. Beroepsvereisten Medisch Hulpverlener	8
3.1 Kennis	8
3.2 Vaardigheden	8
3.3 Opleiding	10
3.4 Titelvorming	10

⁴⁶ <https://www.nvbmh.nl/vereniging/beroepsprofiel-3/>

(3-c) Het werk van een piloot: verwachtingen⁴⁷

As an airline pilot, you'll fly passengers or cargo on long or short-haul flights for leisure, business or commercial purposes.

The aircraft is typically operated by two pilots; one will be the captain who is the pilot in command, while the other will be the supporting first officer. Pilots usually take turns to fly the plane to avoid fatigue, with one operating the controls (known as Pilot Flying), while the other monitors the Pilot Flying for safety reasons (known as Pilot Monitoring) and speaks to air traffic control and completes the paperwork.

In some instances, such as long-haul flights, there may be three or four pilots on board so that each can take the necessary breaks from flying to adhere to strict flight time limitations set by aviation bodies such as EASA and the CAA.

The captain and first officer work as a team, with communication and cooperation being a major factor of flight safety. However, the captain has overall responsibility for the safe and efficient operation of the aircraft and the safety of crew and passengers.

You'll face heavy responsibility and personal commitment. You have to pass stringent training courses, followed by recurrent training every six months, in order to maintain the relevant licence required for the job.

Pilots typically start out as a second officer, progressing on to first officer, senior first officer and then captain. In some airlines you may enter at an apprentice level before then becoming a second officer.

What to expect

- It's likely that part of your working hours will be spent on standby. This means you won't be flying and can usually remain at home but for some specified hours of the day you'll be available to be called out for a flight at relatively short notice. This means you'll usually be required to live near the airport where you're based.
- If you work for a short-haul airline, you'll generally receive your shifts a month or two in advance and you'll typically be able to return home at the end of each working day. This results in a more stable work/life balance.
- If you're a long-haul airline pilot you'll spend greater periods of time away from home, flying long distances. You'll need to be able to adjust to different time zones and may regularly stay overnight at your destinations.

⁴⁷ Bron geraadpleegd op 6 september 2023: <https://www.prospects.ac.uk/job-profiles/airline-pilot#responsibilities>

- Pilots are restricted to 900 flying hours per year. On scheduled airlines the workload is spread evenly throughout the year, while on charter airlines the summer months are busier than the winter months.
- The majority of commercial airline pilots are men, but more women are now entering the profession. Initiatives are in place to encourage and support women, such as Women in Aviation and Aerospace Charter.
- Most of your time is spent sitting in the cockpit of the aircraft, and the majority of cockpits are designed with comfort in mind. If you're a long-haul pilot you may suffer tiredness, particularly if you're flying either eastwards or westwards through different time zones. On long-haul flights, there are often bunks on the aircraft where you can take a short nap.

(3-d) Het werk van een officier van justitie in tien taken⁴⁸

Het werk van een officier van justitie in tien taken

1. Je leidt het onderzoek

Een strafzaak begint vaak bij de politie met een spoor, melding of aangifte van een misdrijf. Zodra je hier als officier van justitie over bent ingelicht, begint voor jou het werk: jij leidt het opsporingsonderzoek.

Je zorgt dat het verzamelen van bewijs, zoals DNA-sporen, getuigenverklaringen en verhoren, zorgvuldig en volgens de regels gebeurt. Soms neem je als officier zelf een kijkje op de plaats delict. Hiermee krijg je een goed beeld van het misdrijf en het eventuele slachtoffer.

2. Je bepaalt de strategie en hakt knopen door

Als leider van het opsporingsonderzoek bepaal je de strategie en opsporingsmethoden. Gaan we over op afluisteren, inbeslagname van spullen of een doorzoeking? Voor sommige beslissingen heb je toestemming nodig van de rechter-commissaris, zoals het aftappen van telefoons of doorzoeken van een woning.

Ook hak je knopen door. Welk bewijs is kansrijk? Wat willen we verder onderzoeken? Maar ook: wat laten we varen? Je hebt immers niet altijd genoeg tijd en capaciteit om alle aanwijzingen grondig te onderzoeken.

3. Je werkt samen met partners in binnen- en buitenland

Het opsporingsonderzoek doe je natuurlijk niet alleen. Je werkt nauw samen met je collega's van het Openbaar Ministerie, de politie en andere instanties. Denk aan de Fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst (FIOD) bij fraude- en oplichtingszaken of het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) bij sporenonderzoek.

Bij opsporing ga je soms ook de grens over. Bijvoorbeeld wanneer de verdachte zich in het buitenland bevindt of wanneer sprake is van een internationaal netwerk. Hierbij werk je samen met onder meer buitenlandse politiediensten, de douane en Eurojust.

4. Je bepaalt of een verdachte wordt aangehouden en vordert eventueel de voorlopige hechtenis bij de rechter

Zijn er aanwijzingen dat iemand een strafbaar feit heeft gepleegd? Dan geef jij bevel een verdachte aan te houden. Soms gebeurt de aanhouding direct door de politie als er sprake is van heterdaad. Na de aanhouding vordert jij eventueel de voorlopige hechtenis bij de rechter-commissaris. Hierbij kijk je onder meer naar de ernst van de misdrijf, eventueel vluchtgevaar en of iemand een risico vormt voor het slachtoffer of de samenleving.

⁴⁸ Bron geraadpleegd op 6 september 2023: <https://werkenbijhetom.nl/officier-van-justitie/wat-doet-een-officier-van-justitie>

Soms besluit je dat iemand al moet worden aangehouden voordat een misdrijf is gepleegd. Bijvoorbeeld wanneer er aanwijzingen zijn voor een terreuraanslag. In dat geval wil je niet rustig afwachten. Veiligheid boven alles. Bovendien is het voorbereiden van een misdrijf ook al strafbaar.

5. Je besluit of een verdachte voor de rechter moet komen

Essentiële vraag in jouw werk is: is er voldoende bewijs en noodzaak om iemand te laten berechten? Is het antwoord 'ja', dan kun je de strafzaak voorleggen aan de rechter. Die beoordeelt uiteindelijk hoe sterk het bewijs tegen de verdachte is en of die een straf krijgt opgelegd. Is het bewijs onvoldoende, het strafbare feit te gering of is de verdachte al genoeg gestraft? Dan kun je besluiten de zaak te seponeren.

6. Je spreekt met het slachtoffer of nabestaanden

Een misdrijf en de strafzaak die hierop volgt hebben vaak flinke impact op betrokkenen. Voordat de zitting van start gaat, heb je dan ook meestal contact met het slachtoffer of de nabestaanden. Je legt uit wat ze te wachten staat en beantwoordt vragen. Zo'n gesprek voer je soms ook bij het seponeren van een zaak.

Het kan slachtoffers en nabestaanden helpen ook in gesprek te gaan met de verdachte. Wanneer je denkt dat zo'n confrontatie van waarde is, kun je mediation voorstellen. Dit is overigens geen vervanging van de strafzaak, maar een aanvulling.

7. Je bereidt een passende strafeis voor

Welke straf moet een verdachte krijgen? Bij het beantwoorden van deze vraag kijk je niet alleen naar het misdrijf, maar ook naar de impact op het slachtoffer, nabestaanden of de samenleving. Ook verzachtende omstandigheden, zoals leeftijd of geestelijke beperking, en iemands medewerking aan het strafproces of mediation weeg je mee in je strafeis.

8. Je legt in sommige gevallen zelf een straf op

Niet in elke strafzaak is een rechter betrokken. Als officier van justitie kun je ook zelf straf opleggen. Zo kan je een strafbeschikking opleggen voor overtredingen en misdrijven waarvoor maximaal 6 jaar gevangenisstraf kan worden opgelegd. Hierbij gaat het vaak om relatief lichte vergrijpen, zoals diefstal, een klein geweldsdelict of een verkeersovertreding.

Straffen die je als officier kunt opleggen zijn onder meer een geldboete, schadevergoeding, taakstraf van maximaal 180 uur en tijdelijk rij-, straat- of stadionverbod. Je kunt geen gevangenisstraf of voorwaardelijke straf opleggen.

9. Je houdt in de rechtszaal je requisitoir

De zittingsdag is aangebroken. Nadat de rechter de verdachte heeft ondervraagd, is het jouw beurt. Gehuld in toga zet je vanachter het kathedraken uiten hoe jij tegen de zaak aankijkt, welke bewijzen er zijn tegen de verdachte en wat je strafeis is. In je requisitoir heb je ook oog voor de positie van het slachtoffer.

Het kan zijn dat je tijdens de strafzitting tot nieuwe inzichten komt. Bijvoorbeeld door de houding van de verdachte of nieuw (ontlastend) bewijs. In sommige gevallen pas je hierop je strafeis aan: je eist een hogere of lagere straf of misschien wel vrijspraak.

10. Ben je het niet eens met het vonnis? Dan ga je in hoger beroep

Net als de verdachte heb je als officier van justitie de mogelijkheid na het vonnis in hoger beroep te gaan. Bijvoorbeeld als je de straf die de rechter oplegt te laag vindt. Het hoger beroep vindt niet plaats in de rechtbank, maar voor een gerechtshof. Dat betekent ook dat jij niet langer het Openbaar Ministerie vertegenwoordigt. Je taak wordt overgenomen door een advocaat-generaal van het OM. Dat is een officier van justitie, werkzaam bij het ressortsparket, in hoger beroepzaken. Hiermee zit jouw werk in de strafzaak erop.

Bijlage 4: Voorbeeld uitwerking leertaken

Hele leertaken ondersteunen studenten om zelfstandig complexe vaardigheden van het accountantsberoep te leren beheersen.

We noemen een aantal leertaken voor de register auditor (RA).

- De RA begrijpt businessmodellen die organisaties gebruiken. Zij of hij heeft dus kennis van strategie en bedrijfskunde.
- De RA kan de context doorgronden waarbinnen organisaties werkzaam zijn, de invloed die de context heeft op de organisatie en de inherente risico's die dit met zich meebrengt. Dat vereist kennis van complexiteit en systeemtheorie.
- De RA begrijpt de consequenties van het gebruikte businessmodel en de inherente risico's voor de bedrijfsvoering (waaronder frauderisico's) en de verantwoording die dient te worden afgelegd.
- De RA doorgrondt de toon aan de top en *the smell of the place* en de mogelijke impact daarvan op de interne beheersing en belangrijke frauderisico's. Dat vereist basale kennis van gedrag van mensen en de werking van de fraudedriehoek.
- De RA begrijpt het belang van data en hoe die te verwerken in (IT-)systemen om verantwoordingsinformatie te kunnen opleveren. Dit vereist kennis van data, informatievoorziening en IT.
- De RA heeft begrip van risicomanagement en interne beheersingsvraagstukken en kent ook de modellen die gebruikt worden om deze vraagstukken te kunnen adresseren. Dit vereist kennis van wat nu *ao/ic* heet en van risicomanagement.
- De RA kent de wet- en regelgeving zoals verslaggevingsregels die van toepassing zijn en kan de juistheid van de toepassing daarvan beoordelen. Dit vereist kennis van relevante wet- en regelgeving en ook verslaggevingsregels. Op dit punt is de komst van de CSRD-regelgeving ook van groot belang, omdat dit een nieuw terrein is waarop assurance wordt gevraagd. Dit vereist dus kennis van de CSRD.
- De RA doorgrondt de mogelijke bedreigingen voor de betrouwbaarheid van de interne bedrijfsvoering en de informatieverwerking ten gevolge van onjuist gebruik van bijvoorbeeld algoritmes en AI. Zij of hij erkent ook cyberdreigingen in de breedste zin van het woord. Dit vereist kennis van informatietechnologie en -technieken en algoritmes en AI.
- De RA is in staat tot een oordeel te komen over de kwaliteit van de verantwoording. Dit vereist kennis van wetenschappelijke onderzoeksmethoden, kwalitatief en kwantitatief, waaronder statistiek, en hoe deze te gebruiken om tot oordeelsvorming te komen.
- Waar normatieve kaders ontbreken, moet de RA die kunnen ontwerpen. Dit vergt kennis van modellen en de beperkingen daarvan en hoe die in te zetten. En ook kennis van de wijze waarop modellen en normen tot stand komen en hoe die toe te passen.
- De RA doorgrondt de belangen van stakeholders en kan daarmee effectief omgaan. Dit vergt kennis en begrip van filosofie en ethiek, vaardigheden om de rug recht te kunnen houden en communicatieve vaardigheden, zowel schriftelijk als mondeling.
- De RA beschikt over de competenties om leiding te geven aan multidisciplinaire auditteams en voor het uitvoeren van integrated audits. Dit vereist kennis van leidinggeven aan professionals en begrip van de domeinen waarop andere specialisten nodig zijn en worden ingezet.

Leertaken voor de accountant adviseur (AA) zijn dan bijvoorbeeld:

- De AA begrijpt businessmodellen die mkb-organisaties gebruiken. Dit betekent enige kennis van strategie en bedrijfskunde.
- De AA doorgrondt de keten waarbinnen mkb-organisaties werkzaam zijn en de invloed die de keten heeft op de organisatie en de inherente risico's die dat met zich meebrengt. Dit vereist kennis van organisatiekunde.
- De AA begrijpt de consequenties van het gebruikte businessmodel en de inherente risico's voor de bedrijfsvoering (waaronder frauderisico's) en de verantwoording die dient te worden afgelegd.
- De AA doorgrondt de mogelijke impact van de dga/directie van een mkb-organisatie op de interne beheersing en mogelijke frauderisico's. Dit vereist basale kennis van gedrag van mensen en de werking van de fraudedriehoek.
- De AA begrijpt het belang van data en weet die te verwerken in (IT-)systemen om verantwoordingsinformatie te kunnen opleveren. Dit vereist kennis van data, informatievoorziening en IT.
- De AA begrijpt de bedrijfsvoering van mkb-bedrijven. Dit vereist kennis van wat nu ao/ic heet. Omdat sommige mkb-ondernemingen onvoldoende groot zijn om een ao/ic binnen de bedrijfsvoering te implementeren, is het noodzakelijk dat de AA bekend is met de mogelijkheid automatiseringsoplossingen in te zetten en zo een afdoende en noodzakelijke functiescheiding tot stand te brengen.
- De AA kent de van toepassing zijnde wet- en regelgeving zoals verslaggevingsregels en kan daardoor beoordelen of deze juist worden toegepast. Dit vereist kennis van relevante wet- en regelgeving en ook verslaggevingsregels. Op dit punt is de komst van de CSRD-regelgeving ook van groot belang, omdat dit een nieuw terrein is waarop assurance wordt gevraagd. De kennis daarvan is ook van belang.
- De AA zal naast de cijfermatige analyse van de onderneming zich ook moeten bekwamen in niet-cijfermatige gegevens die een rol spelen en waarvoor de onderneming/ondernemer rekenschap moet afleggen aan de maatschappij.
- De AA doorgrondt de mogelijke bedreigingen voor de betrouwbaarheid van de interne bedrijfsvoering en de informatieverwerking ten gevolge van onjuist gebruik van bijvoorbeeld IT-systemen. Zij of hij onderkent ook cyberdreigingen in de breedste zin van het woord. Dit vereist kennis van informatietechnologie en -technieken.
- Het is belangrijk de fiscale positie van een mkb-organisatie te begrijpen om fiscale aangiftes en jaarrekeningen te kunnen samenstellen. Daartoe is fiscale kennis nodig, ook om te weten wanneer een specialist dient te worden ingeschakeld.
- Advisering vormt een belangrijk onderdeel van de werkzaamheden van de AA. Zij of hij dient inzicht te hebben in de rapporterings- en verklaringsvormen die zij/hij kan verstrekken. Daarbij is het van wezenlijk belang dat zij/hij kan duiden wanneer het maatschappelijk verkeer assurance eist en wanneer niet. Maar bovenal moet de AA weten of de uitgebrachte rapportage of verklaring ook passend is bij de betreffende verantwoording.

Bijlage 5: Vergelijking accountantsopleiding en de opleiding tot medisch specialist

De opleiding geneeskunde tot basisarts duurt nominaal zes jaar. Na een driejarige bachelor volgt een driejarige master. Na het behalen van de opleidingstitel basisarts volgt (meestal) specialisatie. Het aanbod van specialisaties is (zeer) uitgebreid; het zijn er ongeveer 27. Specialisatieprogramma's nemen drie tot zes jaar in beslag.

Anders dan de Master (of Science) in Accountancy (en de meeste andere universitaire masterprogramma's), die een jaar duurt, neemt de master geneeskunde dus nominaal drie jaar (fulltime) in beslag. Dit faciliteert integratie van theorie en praktijk. Vanaf het tweede jaar doen studenten naast de studie coschappen.

Bijlage 6: Bredere instroom vanuit het buitenland

De adviescommissie Verklaring Vakbekwaamheid van de NBA toetst aanvragen van accountants die voor zo'n verklaring in aanmerking willen komen en regelt het examen. Bij het beoordelen van aanvragen is de NBA gehouden aan de bepalingen van artikel 54 Wab en vallen de kandidaten onder toezicht van de CEA. Het examenprogramma NL-recht en GBR omvat de CEA-eindtermen voor de betreffende onderdelen.

Bij behandeling van aanvragen voor een verklaring kan nog geen rekening worden gehouden met het actuele opleidingsmodel, omdat de Wab daarop nog niet is aangepast. De NBA toetst daarom voorsnog alleen op gelijkwaardigheid aan de assurance-opleiding. Bij de consultatie van het conceptwetsvoorstel Toekomst Accountancysector adviseert de NBA het ministerie om het desbetreffende artikel in de Wab enigszins aan te passen, zodat de mogelijkheden voor toelating van buitenlandse accountants worden verruimd. Het ministerie heeft hiermee in het nu voorliggende wetsvoorstel rekening gehouden.

Artikel 54 gaat in feite over buitenlandse accountants die (ook) wettelijk auditor zijn, omdat de Nederlandse wetgeving een RA en een AA als zodanig bezieet en de opleidingseisen zijn afgeleid van de EU-SAD (dus theorie-en praktijkopleiding omvattend). De Wab maakt daarbij onderscheid tussen accountants (wettelijke auditors) uit (1) EU-/EER- lidstaten en (2) andere landen. De NBA toetst allereerst of de aanvrager in het land van herkomst bevoegd is om alle soorten wettelijke controles te verrichten. Het tweede beoordelingscriterium ziet op de gelijkwaardigheid van de gevolgde (theorie- en praktijk) opleiding ten opzichte van de Nederlandse opleiding. Dit speelt met name een rol bij accountants van buiten de EU. Als een EU-accountant controlebevoegd is voor alle soorten ondernemingen en organisaties, volstaat dit en hoeft de NBA dus niet meer naar de opleiding te kijken.

Aanvragen van accountants van buiten de EU moeten dus worden beoordeeld op gelijkwaardigheid. Daarbij is vaak al het eerste probleem dat in maar heel weinig landen ook een masterdegree als onderdeel van de opleiding vereist is. Voorts moet de NBA bij vergelijking van de opleidingen beoordelen of de actuele Nederlandse eindtermen worden afgedekt. Ook dat is vaak niet het geval, omdat aanvragers meestal al meerdere jaren zijn afgestudeerd en werken als (bevoegd) auditor (ook een deel van de tijd in Nederland). Overigens houdt de NBA bij beoordelingen wel rekening met na de kwalificatie opgedane werkervaring (als auditor) en kijkt ze of aan PE-eisen is voldaan. De mogelijkheden om dit ruimhartig te bezien zijn echter beperkt⁴⁹.

⁴⁹ Er ligt nu een wijzigingsvoorstel over artikel 54 Wab bij de Kamer

Bijlage 7: Verklaring omtrent Risicobeheersing (VOR)

In april 2021 publiceerde de Universiteit Leiden een onderzoek naar de vraag hoe de verantwoordingsketen van gecontroleerde bedrijven te versterken is. Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Financiën en ingebracht in het kader van het werk van de Commissie Toekomst Accountancy. Een van de adviezen van de commissie was een Verklaring omtrent Risicobeheersing (VOR) in te voeren. In het rapport staat het als volgt verwoord:

‘Deze zou wettelijk verankerd kunnen worden in Boek 2 BW. In een dergelijke verklaring legt het management verantwoording af over de kwaliteit van bepaalde systemen zoals de beheersing van operationele en administratieve processen en het naleven van de relevante regelgeving. Door het opstellen van een VOR wordt het bestuur genoodzaakt verantwoording af te leggen over het beheersen van bedrijfsprocessen waarmee onzekerheden worden gemanaged en afwijkingen worden opgemerkt. Het wettelijk verplicht stellen van deze verklaring heeft onder meer de volgende voordelen:

- Het zorgt voor beter zicht op processen en daarmee een effectiever bedrijfsvoering.
- Het zorgt voor vergelijkbaarheid tussen bedrijven, mits een duidelijk normenkader voorhanden is.
- Het zorgt voor transparantie en inzicht voor stakeholders.
- Het zorgt voor meer vertrouwen ten aanzien van verantwoording en bedrijfsvoering, en daarmee meer vertrouwen binnen de sector.’

In gesprekken van de Expertgroep met stakeholders is dit idee meerdere malen aan de orde gekomen. Sommigen bepleiten zelfs een vorm van *credit rating* waarmee de accountant een oordeel geeft over de kwaliteit van de interne beheersing van een onderneming. De Expertgroep acht de VOR echter een betere vorm, omdat daarmee de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de interne beheersing komt te liggen waar die hoort, namelijk bij het management. Met de VOR is wel voorzien dat de auditor zich een mening vormt en assurance geeft over de VOR. Ook de NBA heeft zich positief uitgesproken over de VOR in haar reactie op de wijzigingsvoorstellen van de Code Corporate Governance in juni 2022. Inmiddels is in de Tweede Kamer een motie aangenomen waarin de invoering van zo’n VOR wordt gevraagd. De regering heeft daarop inmiddels gereageerd en gemeld dat een werkgroep is gevormd om invoering mogelijk te maken.

Deze ontwikkeling is relevant omdat daarmee de noodzaak aanwezig is om in het CBoK zorg te dragen dat de benodigde kennis en kunde worden verankerd. Het is goed te benadrukken dat de VOR niet alleen gaat over de financiële risico’s, maar juist ook de niet-financiële risico’s dient te omvatten. In combinatie met de invoering van de CSRD is daarmee het potentiële werkterrein van de auditor flink vergroot. Mede daarom acht de Expertgroep verdere specialisaties noodzakelijk.

Geraadpleegd

Voor dit advies heeft de Expertgroep onder andere ronde tafels georganiseerd met stakeholders, andere bijeenkomsten bijgewoond en visies gevraagd en ontvangen. Daarnaast heeft de Expertgroep gesprekken gevoerd met een aantal betrokkenen om het draagvlak voor dit advies te toetsen. Tot slot hebben we contact gezocht met andere beroepsgroepen en personen.

Personen	Organisaties
Ada van der Veer	Commissaris, lid MCA
Agnes Koops	PwC
Andreas Lauffner	VAS Nyenrode
Anne-Marieke van Ek	Young audit board BDO
Antje Kuilboer-Noorman	Commissaris
Anton Sandler	Commissaris
Arnout van Kempen	BakerTilly
Barbara Geelen	CFO Fugro
Bart Jonker	Grant Thornton
Bas Hidding	Flynth
Bert van Asselt	Hogeschool Windesheim
Carla Slotema	Gemeentelijke Accountantsdiensten
Chris Figee	CFO KPN
Coen Bongers	CEA
Constant Rams	Nyenrode
Diana Clement	SRA/Borrie
Eduard Stomp	Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie
Erik Breen	IIRC
Frank Walta	Mazars
Frouwke Scholtens	BFT
Gavin van Boekel	CFO Heijmans
Henk Koller	Nederlandse Orde van Belastingadviseurs
Herman Mulder	True Price
Ineke van Oldeniel	CEA
Irene Vettewinkel – Raymakers	NOREA
Jacqueline Springvloed Dubbeld	Nyenrode
Janine van Diggelen	PIOB en commissaris

Jan van Miltenburg	Ministerie van Financiën
Jeanine van Gestel	AFM
Jeffrey Heerschop	NBA Young Profs
Jochem Beemster	Young audit board EY
Joep Wagemakers	Young audit board Mazars
Joost Kelderman	Stolwijk Kelderman Accountants Fiscalisten
Jurgen Haase	Young audit board KPMG
Jurrian van der Voort	ENDYMION Amsterdam
Linda Post	IIA
Lineke Sneller	Nyenrode
Lodewijk de Lockeffer	CFO Zeelandia
Luc Quadackers	Zelfstandig
Luuk Verstijnen	Qconcepts
Marco Moling	NOvAA
Mark Hogeboom	KPMG
Marleen Westgeest	Young audit board Belastingdienst
Martijn Bos	Stichting Eumedion
Menno Zijlstra	ADR
Miranda Pirkovski	Algemene Rekenkamer
Mitchel Hong	Student Hogeschool Avans - Den Bosch
Mohammed Mukhtar	Young audit Board PwC
Nic van der Ende	DNB
Niels van Amerongen	Nyenrode
Omar El Messaoudi	NBA Young Profs
Pascal Visee	Commissaris
Patrick Gabriels	EY
Pieter Mansvelder	Kriton
Arco van der Ven	TIAS
Jan Bouwens	UvA
Joost van Buuren	Nyenrode
Peter Eimers	VU/PWA
Wim Gijsselaers	Universiteit Maastricht
Rafi v/d Berg	Nederlandse Orde van Advocaten
Remko Renes	RPO
Richard Pool	VAS Nyenrode
Rob Bergmans	Deloitte
Robert Engbrink	VAAC
Roderik Meeder	Rabobank, Nyenrode
Roger Dassen	CFO ASML

Ru Croes	Commissaris
Ruud de Hollander	AFM
Ruud Wetzels	Nyenrode, PWC
Sandra van der Ploeg	RAB groep
Tjibbe Bosman	UvA
Vera Simons	Young audit board Deloitte
Vincent Wanders	ESG
Wilma de Wit	BDO
Yvonne Vlasman	Grant Thornton
Patrick van Belkom	RPO
Ilonka Tichelaar	RPO
Hans Duits	ACS
Dirk van der Bij	ACS
Joeri Ooms	EY
Ineke van Oldeniel	CEA
Annette Houwaart	NBA
Gera Hamer	Deloitte

Bijeenkomsten

VAS en NBA Young Profs debat op 16 en 31 mei 2023

Ronde tafel mkb op 9 mei 2023, georganiseerd door NBA, SRA en NOvAA

NBA-bijeenkomst van de ledenvergadering op 12 juni 2023

Visies ontvangen namens organisaties of groepen

Auditdienst Rijk

Belastingdienst

Commissie MKB

EY

Faculty Auditing & Assurance

Faculty Business & management

Faculty Ethiek, Cultuur en Gedrag

Hanze Hogeschool NHL Stenden

Nyenrode

PwC

Raad van praktijkopleidingen

Saxion - Universiteit
SRA
Werkgroep fraude NBA
Young audit board Belastingdienst
Young audit boards OOB en NBA Young Profs
Nest Accountants Academie
Faculty Opstellen, samenstellen en verantwoorden

Visies ontvangen op persoonlijke titel
Antje Kuilboer-Noorman
Atul K. Shah
Bert van Asselt
Jacqueline Springvloet Dubbeld
Martine Cranendonk
Michael Erkens
Monica Bankert
Peter Schimmel
Peter Smit
Riechel Asruf
Roelof van Doveren
San Croonenberg

Bronnen⁵⁰

Asses, Assure and Inform: Improving Audit Quality and Effectiveness. Report of the Independent Review into the Quality and Effectiveness of Audit (2019). Londen: Sir Donald BrydonCBE.

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/852960/brydon-review-final-report.pdf

Baars, G.J.A., Schmidt, H.G., Hermus, P., Van der Molen, H.T., Arnold, I.J.M., & Smeets, G. (2021). Which students benefit most from an intervention aimed at reducing academic procrastination? *European Journal of Higher Education*, 13(4), 273-291. DOI: 10.1080/21568235.2021.1999294

Barile S., Franco G., Nota G., & Saviano M. (2012). Structure and Dynamics of a “T-Shaped” Knowledge. From Individuals to Cooperating Communities of Practice. *Service Science Inform*s, 4(2), 161-180.

Barile, S., Saviano, M., & Simone, C. (2014). *Service economy, knowledge, and the need for T-shaped innovators*. New York: Springer Science & Business Media New York. DOI 10.1007/s11280-014-0305-1

Barios, J.M. (2021). Occupational Licensing and Accountant Quality: Evidence from the 150-Hour Rule. *Journal of Accounting Research* 6(1), 1-371. <https://doi.org/10.1111/1475-679X.12408>

Beck, M.J., Francis, J.R., & Gunn, J.L., (2017). Public Company Audits and City-Specific Labor Characteristics. *Contemporary Accounting Research*, 3(1), 394-433. <https://doi.org/10.1111/1911-3846.12344>

Van Berkel, H., Bax, A., & Joosten-ten Brinke, D. (2014). *Toetsen in het hoger onderwijs*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Bold Ambition (2023). *Increasing Diversity in the Accounting Profession Pipeline: Challenges and Opportunities*. <https://www.boldambition.org/ResearchReport>

Call, A.C., Campbell, J.L., Dhaliwal, D.S., & Moon Jr, J.R., (2022). Employee quality and financial reporting outcomes. *Journal of Accounting Research*, 60(1), 3-43.

Camfferman, K., Quadackers, L. (2023). Blijvend zoeken naar balans, Het Nederlandse Accountantsberoep 1960 – 1995, VU University Press.

⁵⁰ De bronnenlijst bevat de meest relevante rapporten van de NBA en CEA. Zie verder <https://www.nba.nl/> en <https://www.cea.nl>

Candidate numbers for US accountancy exams drop to lowest in 17 years. *Financial Times*, <https://on.ft.com/3PsvfDN>

Che, L., Langli, J.C., & Svanström, T. (2018). Education, Experience, and Audit Effort. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory* 37(3), 91-115. <https://doi.org/10.2308/ajpt-51896>

Chu, J., Florou, A. & Pope, P.F., (2021). Auditor University Education: Does it Matter? *European Accounting Review*, 31(1), 787-818. <https://doi.org/10.1080/09638180.2020.1866633>

Cohen-Schotanus, J., Visser, K., Jansen, E., & Bax, A. (2019). *Studiesucces door onderwijskwaliteit*. Amsterdam: Boom Uitgevers.

Donofrio, N., Spohrer, J., & Zadeh, H.S. (2009). Research-driven Medical Education and Practice: A Case for T-Shaped Professionals. *Service Science*, 4(2), 161-180.

Hoopes, J.L., Merkley, K.J., Pacelli, J., & Schroeder, J.H. (2018). Audit personnel salaries and audit quality. *Review of Accounting Studies*, 23, 1096-1136. <https://doi.org/10.1007/s11142-018-9458-y>

Karreman, G.H., Verkruijsse, J.P.J.(2020), International study towards a Conceptual Competency Framework for Accounting Education. Global Accountancy Development Institute.

De Kleijn, R. (2022). *Het leren stellen van een goede feedbackvraag*. Blog. <https://toetsrevolutie.nl/?p=3278>

Knechel, W.R., Naiker, V., & Pacheco, G. (2007). Does Auditor Industry Specialization Matter? Evidence from Market Reaction to Auditor Switches. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, 26(1): 19-45. <https://doi.org/10.2308/aud.2007.26.1.19>

Kim, J.-B. , Lee, J.J., & Park J.C. (2015). Audit Quality and the Market Value of Cash Holdings: The Case of Office-Level Auditor Industry Specialization. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, 34(2): 27-57. <https://doi.org/10.2308/ajpt-50903>

Hattie, J.A.C. (2009). *Visible Learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Londen: Routledge.

Limperg, Th.L. (1932a). De functie van den accountant en de leer van het gewekte vertrouwen. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde*, 9(2), 17-20.

Limperg, Th.L. (1932b). De functie van den accountant en de leer van het gewekte vertrouwen. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde*, 9(2), 151-154.

Limperg, Th.L. (1933). De functie van den accountant en de leer van het gewekte vertrouwen. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde*, 9(9), 173-177.

Lowensohn, S., Johnson, L.E., Elder, R.J., & Davies, S.P. (2007). Auditor specialization, perceived audit quality, and audit fees in the local government audit market. *Journal of Accounting and Public Policy*, 26(6), 705-732.
<https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2007.10.004>

Mulder, R.H., Messmann, G., & König, C. (2015). Vocational Education and Training: Researching the Relationship between School and Work. *European Journal of Education Research, Development and Policy*, 50(4), 497-512.

De Nationale Politie (2019). *Beroepsprofielen Politie 2020-2030. Eindrapport, 14 mei 2019.*

NBA (2023). *Young Professionals. Opmattingen over het accountantsberoep.* Hoofddorp: NBA.

NBA (201). *Vakbekwaamheid verzekerd. Ontwerp voor een nieuw opleidingsmodel voor accountants.* Hoofddorp: NBA.

NBA/CEA (2022). *Stip aan de Horizon. Contouren van een toekomstbestendige en studeerbare accountantsopleiding.* Hoofddorp: NBA/CEA.

NVBMH (2021). *Beroepsprofiel Medisch Hulpverlener. Concept 2.0, juni 2021.*

O'Connor, S. (2004). Be Careful What You Wish For: How Accountants and Congress Created the Problem of Auditor Independence. *Boston College Law Review*, XLV(4), 741-827.

Onderwijsraad (2019). *Advies wetsvoorstel NLQF.* Den Haag, Onderwijsraad.

Shah, A.K. (2018). *Reinventing Accounting and Finance Education.* Londen: Routledge.

Sins, P. (2023). *Zelfregulerend leren gaat niet vanzelf. Maar hoe dan wel?* Openbare les. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.

Sluijsmans, D.M.A. (2013). *Verankerd in leren: Vijf bouwstenen voor professioneel beoordelen in het hoger beroepsonderwijs.* Heerlen: Zuyd Hogeschool.

Sluijsmans, D.M.A. (2023). *Versterken van het curriculaire denken en werken binnen Hogeschool Rotterdam. De kracht van samenhang en verbinding.* Openbare les. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.

Sluijsmans, D.M.A. & Devid, V. (2022). *De plek van summatieve toetsing op weg naar zelfstandigheid.* Blog. <https://toetsrevolutie.nl/?p=3042>

Sluijsmans, D.M.A. & Kneyber, R. (2016). *Toetsrevolutie. Naar een feedbackcultuur in het voortgezet onderwijs.* Culemborg: Phronese

Schiro, M. (2013). *Curriculum Theory: Conflicting Visions and Enduring Concerns.* SAGE Publications.

The Accountant Shortage Threatens Capitalism's Future (2022). *Washington Post*.
https://www.washingtonpost.com/business/the-accountant-shortage-threatens-capitalisms-future/2022/11/01/3e760160-59ab-11ed-bc40-b5a130f95ee7_story.html

Verwey, I., & Bosman, T. (2019). Wat wetenschappelijk onderzoek ons leert over de fraude-detectievaardigheid van de controlerend accountant. *Maandblad Voor Accountancy en Bedrijfseconomie*. 93(9/10), 245-254. <https://doi.org/10.5117/mab.93.35766>

Weggeman, M. (2000). *Kennismanagement: de praktijk*. Schiedam: Scriptum.

Wiggins, G., & McTighe, J. (2006). *Understanding by design*. (2nd edition). Pearson Prentice Hall.

William, D. (2013a). *Principled curriculum design. Redesigning Schooling 3*. Londen: SSAT.

William, D. (2013b). *Principled assessment design. Redesigning Schooling 8*. Londen: SSAT.

Onderzoek onder trainees, mei 2022, NBA

Diverse rapporten van de CEA, zie: <https://www.cea.nl>

Websites

<https://www.nba.nl>

<https://www.accountant.nl>

<https://www.ifac.org>

<https://www.iaasb.org/>

<https://mab-online.nl>

<https://www.icaew.com>

<https://www.afm.nl/nl-nl/sector/accountantsorganisaties>

5. In onze vergelijking betrokken beroepsgroepen:

Medici, zie ook: <https://www.knmg.nl>

Advocaten, zie ook: <https://www.advocatenorde.nl>

Controllers, zie ook: <https://www.vrc.nl>

Internal Auditors, zie ook: <https://www.iaa.nl>

Fiscalisten, zie ook: <https://www.nob.net> en
<http://www.belastingadviseur.nl/beroepsverenigingen/federatie-van-belastingadviseurs-nfb>

IT-auditors, zie ook: <https://www.norea.nl>

6. In onze vergelijking betrokken internationale accountantsorganisaties/landen

Global Accountancy Development Institute., zie:
<https://www.globalaccountancyinstitute.com>

7. Wettelijke kaders

De geraadpleegde wetten en memories van toelichting betreffen:

Wet toezicht accountancyorganisaties: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0019468/2022-07-07>

Wet op het accountantsberoep: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0032573/2021-07-01>

Corporate Sustainability Reporting Directive: https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en

Auditing of Companies' Financial Statements: https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/auditing-companies-financial-statements_en

Statutory Audit Directive: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:157:0087:0107:EN:PDF>

Wet tuchtrechtspraak accountants: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0024238/2023-07-01>

Besluit accountantsopleiding: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0032724/2014-01-01>

Achtste Richtlijn 79/1072/EEG van de Raad van 6 december 1979 betreffende de harmonisatie van de wetgevingen der Lid-Staten inzake omzetbelasting - Regeling voor de teruggaaf van de belasting over de toegevoegde waarde aan niet in het binnenland gevestigde belastingplichtigen: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/nl/TXT/?uri=CELEX%3A31979L1072>

Regelgeving beroepsorganisatie: <https://www.nba.nl/over-de-nba/regelgeving-beroepsorganisatie/>

Dankwoord

De expertgroep wil iedereen die heeft bijgedragen door zijn of haar ideeën te delen hartelijk bedanken.

Speciale dank ook voor de medewerkers bij de NBA voor hun inzet om de rondetafels op korte termijn mogelijk te maken, deskresearch uit te voeren en ons te helpen.